

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1909. Första Kammaren. N:o 44.

Fredagen den 14 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr talmannen yttrade: Jag får för kammaren anmäla, att jag i går fullgjorde det af kammaren talmannen gifna uppdrag att till Hans Maj:t Konungen och Deras Kungl. Högheter Hertigen och Hertiginnan af Södermanland framföra kammarens lyckönskningar med anledning af prins Lennarts födelse, och har jag att till kammaren framföra Konungens och Hertigens hjärtliga tacksamhet för dessa lyckönskningar.

Herr talmannen tillkännagaf, att enligt öfverenskommelse mellan talmännen omröstningar jämlikt § 65 riksdagsordningen komme att anställas vid kamrarnas sammanträden fredagen den 21 innevarande månad öfver de för sådana omröstningar föreslagna voteringspropositioner, som då vore af båda kamrarna godkända.

Justerades protokollet för den 7 i denna månad.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 192, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för bestridande och redovisande af fångvårdens utgifter för landbruksrörelsen vid Svartsjö kungsladugård;

n:o 193, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för tillhandahållande vid uppförandet af fredspalatset i Haag

af 80 kubikmeter svensk granit såsom gåfva från den svenska statens sida;

n:o 194, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af fordringsbelopp hos f. d. underlöjtnanten i armén Nils Gustaf Zetterberg, f. d. fanjunkaren Johannes Jonsson och f. d. sergeanten Anders Öqvist;

n:o 195, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel till den s. k. jordförmedlingsfonden;

n:o 196, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af ytterligare medel till norrländska nyodlingsfonden;

n:o 197, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beredande af ytterligare medel för utlåning från fonden för rederinäringens understödjande;

n:o 198, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om anslag till inköp af fastigheter, som kunna erfordras för statens nuvarande eller blifvande anläggningar vid Trollhättan m. m.;

n:o 199, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förvärf af ingenjören Ernst Stridsberg tillhöriga områden å Västra Malgön;

n:o 200, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bestämmande af aflöningsförmånerna åt öfveringenjören vid kraftverket vid Trollhättan; och

n:o 201, angående afsättande af medel för amortering å statskulden;

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 9, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordningar angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa och angående grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet m. m.;

bevillningsutskottets memorial n:o 30, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande vissa delar af bevillningsutskottets betänkande n:o 26, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning af maltdrycker m. m., äfvensom i ämnet väckta motioner;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 69, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående husbehofsskogar inom vissa områden samt lag om ändrad lydelse af 2 § i lagen den 24 juli 1903 angående skyddsskogar, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om uteslutande tills vidare af rätten att erhålla laga skifte inom

vissa områden och lag angående marks afstående för nomadlapparnes behof vid afvittring ofvan odlingsgränsen, dels ock en med förändrande af nämnda propositioner väckt motion; samt

n:o 70, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftningsåtgärder för åstadkommande af aflösning utaf kronohemman och kronotorp, som donerats till bruksrörelsen m. m.; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 23, i anledning af väckt motion om ändring af § 7 i ordningsstadgan för Riksdagens Första Kammare.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 397, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 33, angående väckt motion om utredning och förslag rörande folkundervisningsväsendets ledning, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Vid föredragning af nedannämnda från Andra Kammaren ankomna protokollsutdrag:

n:o 398, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 34, i anledning af herr Carl Lindhagens motion, n:o 241, angående utredning rörande till industriens understöd upplåten kronojord m. m.; och

n:o 399, med delgifning af samma kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 35, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för beredande af största möjliga kredit på penningmarknaden till åstadkommande af jordbruk och bostäder åt mindre bemedlade personer m. m.,

beslöt Första Kammaren hänvisa dessa ärenden till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran följande den 12 innevarande månad bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtanden n:is 12 och 187—189, sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 8, bankoutskottets memorial n:is 12—15 äfvensom lagutskottets utlåtanden och memorial n:is 64—68.

Anmälades och bordlades andra särskilda utskottets memorial, n:o 5, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande vissa punkter af utskottets utlåtande i anledning af Kungl. Maj:ts proposition n:o 81 och inom Riksdagen väckta motioner i dithörande ämnen.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,20 e. m.

In fide

A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 15 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes ett ingifvet läkarintyg af följande lydelse:

D:r *K. Hildebrand* är efter ett akut insjuknande med symptom från de öfre respirationsvägarna sängliggande oförmögen till allt arbete under de närmaste dagarna, intygas.

Stockholm den 14/5 1909.

Hugo Toll,
legit. läkare.

Justerades protokollen för den 8 i denna månad.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 11, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

n:o 202, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna järnvägsstationer m. m.;

n:o 203, med förslag rörande aflöningen för de vid lagtima riksdag hos kamrarna och de ständiga utskotten samt i Riksdagens kansli anställda tjänstemän och vaktbetjante;

n:o 204, i anledning af Riksdagens år 1908 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1907; samt

n:o 205, i fråga om det under nionde hufvudtiteln uppförda ordinarie anslaget till vägunderhållet på landet;

sammansatta bevillnings- och lagutskottets memorial:

n:o 7, med föranledande af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande vissa delar af sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande n:o 4, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skogsaccis samt inom Riksdagen i ämnet väckta motioner, dels ock Kungl. Maj:ts i sammanhang därmed framlagda

proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 38 § i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862; samt

n:o 8, med hemställan om anvisande af ersättning åt samman-satta bevillnings- och lagutskottets sekreterare och vaktbetjäning; äfvensom

lagutskottets utlåtande n:o 71, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 77 § i straff-lagen för krigsmakten den 7 oktober 1881.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran statsutskottets under gårdagen bordlagda utlåtanden och memorial n:is 192—201 äfvensom sammansatta stats- och bankoutskottets samma dag bordlagda utlåtande n:o 9.

Föredrogs och företogs punktvis till afgörande bevillnings-utskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:o 30, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande vissa delar af bevillnings-utskottets betänkande n:o 26, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning af maltdrycker m. m. äfvensom i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2.

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Punkten 3.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran följande sistlidne dag bordlagda ärenden, nämligen lagutskottets ut-låtanden n:is 69 och 70, andra särskilda utskottets memorial, n:o 5, äfvensom Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 23.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 12 och 14 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

n:o 12, angående Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjärde, femte, sjätte, sjunde, åttonde och nionde

hufvudtitlarne gjorda framställningar om anslag för beredande af extra lönetillägg för år 1909 åt en del tjänstemän och betjante m. m.,

n:o 187, i anledning af en af justitieombudsmannen gjord framställning om tillfällig löneförbättring för tjänstemännen i justitieombudsmansexpeditionen,

n:o 188, i anledning af väckt motion om semester för vaktbetjante och med dem jämställda statstjänare i de centrala ämbetsverken och hofrätterna, samt

n:o 189, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående anslag till uppförande af en svensk kyrka i Köpenhamn,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och lagutskottets den 12 och 14 innevarande maj bordlagda memorial n:o 8, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande n:o 6, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition n:o 182 med förslag till förordning om ersättning i anledning af kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, m. m.

Sammanjämningsförslag i fråga om ersättning i anledning af kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

I utlåtande n:o 6 i anledning af Kungl. Maj:ts proposition n:o 182 med förslag till förordning om ersättning i anledning af kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, m. m., hade sammansatta stats- och lagutskottet hemställt, bland annat, att Riksdagen måtte för sin del antaga förordning om ersättning i anledning af kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, i hvilken förordning 2 § hade följande lydelse:

Ersättning, som omförmäles i 1 §, utgår ej i något fall för skada, som den skadade uppsåtligen eller genom grof vårdslöshet själf ådragit sig eller som uppsåtligen förorsakats af tredje man, där denne icke haft ledning af eller uppsikt öfver tjänstgöringen eller under krig tillhört fienden.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade kamrarna i denna fråga stannat i skiljaktiga beslut, i det att Första Kamraren bifallit hvad utskottet hemställt, under det att Andra Kamraren, med bifall i öfrigt till utskottets hemställan, beslutat, att ur ifrågavarande paragraf orden »eller genom grof vårdslöshet» skulle utgå.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen hade utskottet i ändamål af sammanjämkning mellan de olika meningar, hvori kamrarna stannat i fråga om lydelsen af 2 § i förslaget, i nu föredragna utlåtande

Sammanjämningsförslag i fråga om ersättning i anledning af kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.
(Forts.)

hemställt, att Första Kammaren, med frånträdande af sitt i ärendet fattade beslut i nu förevarande afseende, ville besluta, att 2 § af förenämnda förordning om ersättning i anledning af kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, skulle hafva följande lydelse:

Ersättning, som omförmåles i 1 §, utgår ej i något fall för skada, som den skadade uppsåtligen själf ådragit sig eller som uppsåtligen förorsakats af tredje man, där denne icke haft ledning af eller uppsikt öfver tjänstgöringen eller under krig tillhört fienden.

Herr Sjöcrona: Det är icke min afsikt att yrka afslag å det sammansatta stats- och lagutskottets här framlagda sammanjämningsförslag, men då jag i samråd med andra tillkallade sakkunniga författat det betänkande, som legat till grund för det nu ifrågasvarande lagförslaget, kan jag icke underlåta att nu yttra några ord i denna sak.

Jag skall emellertid, då kammarens tid i dag nog blir strängt upptagen, icke inlåta mig på någon närmare utveckling af begreppet *vållande*, dess olika arter och rättsverkningar, utan jag vill endast framhålla, att om någon genom grof vårdslöshet ådrager sig själf skada, måste han enligt gällande rättsgrundsatser hafva genom denna grofva vårdslöshet förverkat den ersättning, som eljest skulle för honom ifrågakomma. Olycksfallsförsäkringsbolagen intaga också uti sina försäkringsaftal förbehåll i detta afseende, och lagen angående ersättning för olycksfall i arbete innehåller i 1 § föreskrift därom, att ersättning icke utgår, därest den skadade själf uppsåtligen eller genom grof vårdslöshet ådragit sig skada. I full öfverensstämmelse härmed är nu också 1 § i det här föreliggande förslaget affattad. Detta lagförslag är på tillstyrkan af sammansatta stats- och lagutskottet alldeles oförändradt antaget i Första Kammaren, och i Andra Kammaren gjordes heller icke någon anmärkning däremot i annan mån, än att sedan en ledamot, själf jurist, tagit sig för att, utan någon föregående motion och utan att det var på något sätt behandladt i utskottet, framställa yrkande om att orden »grof vårdslöshet» skulle utgå, var Andra Kammaren genast fardig med att bifalla detta yrkande. Om nu således en varnpliktig eller stamanställd med åsidosättande af gifna ordningsföreskrifter genom grof vårdslöshet åstadkommer olyckshändelse, hvarvid han själf i större eller mindre grad blir skadad, men på samma gång någon annan varnpliktig eller stamanställd får sätta lifvet till och statens egendom förstöres i större eller mindre grad, så att verklig förlust för staten uppstår, kan och bör den felande enligt gällande strafflag ådömas både ansvar och skyldighet att ersätta den afidnes efterlevande. Äfvenledes kan och bör han ådömas skyldighet att ersätta staten för den förlust, staten lidit. Men detta oakadt skall han enligt detta Andra Kammarens beslut tillerkännas en årlig lifränta, och staten kan icke ens direkt kvitta denna lifränta mot den ersättning, som han är skyldig att betala till staten, ty enligt lagen får lifränta

icke utbetalas till någon annan än lifrättetägaren själf eller hans ombud. Det kan väl icke vara en riktig lagstiftning, som kan leda till sådana påföljder.

Nu har utskottet inbjudit kammaren att frånträda sitt beslut och biträda Andra Kammarens beslut, därvid åberopande, att, med anledning af de egenartade omständigheter, under hvilka fiskeriyrket utöfvas och som skulle vara jämförliga med nu ifrågavarande förhållanden, Riksdagen beslutat, att i afseende å ersättning åt fiskare skulle icke heller fästas det villkoret »*genom grof vårdslöshet*». Ja, det var just detta jag befarade, och därför tillät jag mig också sistlidne riksdag, då denna fråga om försäkring för fiskare var före, att framställa anmärkning mot att dessa ord *genom grof vårdslöshet* blifvit uteslutna. Jag fick understöd af en mycket högt aktad ledamot i denna kammare, och statsutskottets ordförande erkände, att det nog kunde hafva sina betänkligheter att utesluta dessa ord, men Första Kammaren lyssnade icke härtill, utan af beskedlighets-hänsyn, naturligtvis, lät man udda vara jämnt. Nu åberopas detta i denna fråga. Här gäller det emellertid endast staten, och staten kan ju möjligen af beskedlighet i sådana fall underlåta att häfda hvad som eljest öfverensstämmer med en riktig rättsgrundsats, men det lider nog icke tvifvel, att, om redan nästa år fråga förekommer revision af lagen om ersättning för olycksfall i arbete, man skall få höra yrkas på att äfven i denna lag orden *eller grof vårdslöshet* skola uteslutas, och där, mina herrar, är det af en helt annan och vida betydelsefullare art, ty här gäller det den enskilde arbetsgifvarens rätt. Jag säger, att det är troligt, att ett sådant yrkande framkommer, ty jag vet, att hos yrkesinspektörerna länge gjort sig gällande den önskan, att de måtte blifva af med dessa orden, ty det är ju helt naturligt så, att då grof vårdslöshet föreligger, vägrar arbetsgifvaren att betala, och det blir tvist, hvilken naturligtvis skall afgöras vid domstol, däremot man dock gifvetvis icke kan framställa någon anmärkning. Men det är väl för öfrigt ett högst egendomligt sätt att försöka förekomma tvister, att man gör det omöjligt för den ena parten att taga vara på sin lagenliga rätt och därmed gifver den andra parten ett slags privilegierad ställning, så att för honom icke skulle gälla vanliga rättsregler.

Jag har velat yttra detta, på det att det icke skall kunna sägas, att Första Kammaren utan ringaste invändning lämnat sitt bifall till denna enligt min mening alldeles felaktiga lagstiftningsåtgärd. Saken är emellertid icke af någon så synnerligt stor praktisk betydelse, och det nu föreliggande lagförslaget bör naturligtvis icke falla för denna frågas skull. Jag har därför icke något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande memorial hemställt.

Sammanjämningsförslag i fråga om ersättning i anledning af kroppsskada, drägen under militärtjänstgöring.
(Forts.)

Om användande af bankovinsten för år 1908.

Föredrogs ånyo bankoutsrottets den 12 och 14 innevarande månad bordlagda memorial n:o 12, om användande af bankovinsten för år 1908.

I den till innevarande års Riksdag aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof hade Kungl. Maj:t föreslagit, att af riksbankens vinst för år 1908, utgörande 8,946,594 kronor 26 öre, måtte för statsverkets behof anvisas ett belopp af 8,323,000 kronor att från riksbanken utbetalas å de tider under år 1910, som Riksdagen bestämde.

Då det enligt den för bankoutsrottet gällande instruktion ålåg utskottet att till Riksdagen meddela yttrande och förslag om användande af den under föregående år upplupna bankovinsten, hade utskottet tagit denna fråga under behandling och i nu föredragna memorial hemställt, att Riksdagen måtte besluta,

a) att af riksbankens vinst för år 1908 ett belopp af 8,323,708 kronor 93 öre skulle öfverlämnas till statsverket;

b) att statsverkets andel af bankovinsten för år 1908 skulle af fullmäktige i riksbanken tillhandahållas statskontoret med 2,323,708 kronor 93 öre under januari 1910 och med 2,000,000 kronor under loppet af hvarje af månaderna april, juli och oktober 1910; samt

att af förenämnda årsvinst återstående 622,885 kronor 33 öre afsättas till riksbankens reserfond.

Friherre von Schwerin: Af anledning, som jag skall sedan förklara, anhåller jag att få yrka, att utskottets hemställan måtte bifallas på det sätt, att Riksdagen besluter:

a) att af riksbankens vinst för år 1908 ett belopp af 8,323,000 kronor skall öfverlämnas till statsverket;

b) att statsverkets andel af bankovinsten för år 1908 skall af fullmäktige i riksbanken tillhandahållas statskontoret med 2,323,000 kronor under januari 1910 och med 2,000,000 kronor under loppet af hvarje af månaderna april, juli och oktober 1910;

c) att af förenämnda årsvinst 622,885 kronor 33 öre afsättas till fyllande af riksbankens lagstadgade reservfond; samt

d) att af vinsten återstående 708 kronor 93 öre skola bibehållas för framtida disposition.

Det är, som herrarne genast se, blott fråga om 708 kronor 93 öre, som både bankofullmäktige och bankoutsrottet velat låta statsverket bekomma utöfver hvad finansministern själf i sådant afseende äskat, men sedan uppmärksamheten blifvit fäst därå, att bifall till utskottets hemställan skulle vålla, att staten icke slutade på jämna tusental kronor, har man ansett önskvärdt, att det icke öfverlämnas till statsverket mera än precis hvad som begärts, utan följaktligen de 708 kronor 93 öre bibehållas för framtida disposition. Med denna ändring, herr talman, ber jag att få yrka bifall till betänkandet.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande memorial endast yrkats, af friherre *von Schwerin*, att Riksdagen ville besluta

a) att af riksbankens vinst för år 1908 ett belopp af 8,323,000 kronor skulle öfverlämnas till statsverket;

b) att statsverkets andel af bankovinsten för år 1908 skulle af fullmäktige i riksbanken tillhandahållas statskontoret med 2,323,000 kronor under januari 1910 och med 2,000,000 kronor under loppet af hvarje af månaderna april, juli och oktober 1910;

c) att af förenämnda årsvinst 622,885 kronor 33 öre skulle afsättas till fyllande af riksbankens lagstadgade reservfond; samt

d) att af vinsten återstående 708 kronor och 93 öre skulle bibehållas för framtida disposition.

Om användande af bankovinsten för år 1908.
(Forts.)

På härefter gjord proposition biföll kammaren berörda yrkande.

Vid ånyo skedd föredragning af bankoutskottets den 12 och 14 innevarande maj bordlagda memorial:

n:o 13, angående åtgärder för anskaffande af ny tomt för riksbanksbyggnad i Kristianstad,

n:o 14, angående försäljning till telegrafverket af en riksbanken tillhörig fastighet i Västerås, och

n:o 15, angående instruktion för nästa Riksdags bankoutskott,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa memorial hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 12 och 14 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 64, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne samt till lag angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne, dels ock därmed sammanhängande motioner.

Genom en den 1 april 1909 dagtecknad proposition, n:o 154, hade Kungl. Maj:t, under återopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till lag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne samt till lag angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft fyra inom Andra Kammaren väckta motioner, nämligen n:o 129 af

herr *Karl Staaff* m. fl., med förslag till lag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne; n:o 128, af *samma personer*, med förslag till lag angående förekommande af vanhäfd å jordbruk i Norrland och Dalarne; n:o 111, hvori af herrar *Carl Lindhagen* m. fl. hemställts om antagande af särskilda förslag till arrende- och vanhäfdslagar för Norrland och Dalarne, samt slutligen n:o 235, af herr *Carl Lindhagen* m. fl., med föranledande af Kungl. Maj:ts omförmälda proposition.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda skäl hemställt, att Riksdagen, under förklarande att Kungl. Maj:ts ifrågasvarande proposition icke kunnat i oförändradt skick af Riksdagen bifallas, måtte i anledning af propositionen samt omförmälda motioner för sin del antaga förslag till lag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne samt lag angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne, så lydande, som utskottets utlåtande utvisade.

På framställning af herr talmannen beslöts, att föreliggande utlåtande skulle företagas till afgörande sålunda, att hvarje lagförslag föredroges för sig, paragrafvis, med slutmeningen, ingressen och rubriken sist samt därefter utskottets hemställan, att vid föredragningen af 1 § i hvarje förslag öfverläggningen finge omfatta förslaget i dess helhet äfvensom att föreslagen lagtext icke skulle uppläsas utom i fall, då sådant begärdes.

*Lagförslag
om arrende
af viss jord å
landet inom
Norrland och
Dalarne.*

*Utskottets förslag till lag om arrende af viss jord å landet inom
Norrland och Dalarne.*

1 §.

Denna paragraf lydte sålunda:

Arrendeaftal skall upprättas skriftligen, och varde i afhandlingen upptagna samtliga villkor, som betingas. Ändring eller tillägg, som ej affattas skriftligen, vare utan verkan.

Brukar någon mot lega jord, som i denna lag afses, och har skriftlig afhandling därom ej upprättats, vare jordägaren pliktig att, där brukaren sådant åskar, genom skriftlig handling bekräfta den brukaren sålunda tillkommande arrenderätt. Vill jordägaren ej utgifva sådan handling, må domstol på yrkande af brukaren stadfästa arrenderätten, sådan densamma, enligt hvad om aftalet kan utredas och med denna lag öfverensstämmer, finnes böra lagligen bestämmas. Sådant beslut af domstol medför samma verkan som skriftligt, af vittnen styrkt arrendekontrakt, dock att, där inteckning sökes på grund af beslutet, ansökningen ej må bifallas, innan beslutet vunnit laga kraft.

Herr Enhörning: Under föregående debatter i Riksdagen har jag tagit mig friheten att yttra mig angående dessa lagförslag och har, såsom herrarna måhända erinra sig, icke principiellt varit motståndare emot desamma, men jag har dock ansett, att dessa lagar bort åtföljas af en inskränkning uti mulbetesrättigheterna. I stället skulle nu dessa blifva ökade, ty gifvet är, att den nya arrendelagen kommer att hafva till följd ett ökande af dessa redan förut på jorden tyngande servitut. Skogskommittén, som år 1899 afgaf sitt betänkande, utgick ifrån att den ändring i skiftesstadgan borde äga rum, att ägare af skogsmark kunde få en del af skogsmarken aflöst från mulbetesrättigheten, och alla kommittéer, som sedan 1850-talet yttrat sig i denna fråga, hafva haft den välgrundade uppfattningen, att mulbetet är skadligt för skogarna. I senare tider har också den tanken blifvit häfdad af alla auktoriteter på det forstliga området, att det gemensamma mulbetet skadar skogarna. Och härför må man icke undra, ty all skogskultur likasom all naturlig årlig förnygring af skogarna icke allenast skadas i högsta grad, utan förstöres genom detta mulbete, och då i vår tid skogarna skattas till en så hög grad, som de verkligen göra, synes det mig också nödvändigt, att någonting göres för att betrygga återväxten, så att denna icke i onödan omöjliggöres och förstöres. Då nu, som sagdt, alla äro ense om att så är förhållandet, kan det ej vara riktigt att skapa nya mulbetes-servitut. Jag hade vågat hoppas, att regeringen, som genomfört så många och viktiga förslag, äfven skulle åtagit sig genomförandet af denna för vårt land så viktiga förändring i våra nu gällande lagar, men från det hållet har ingenting afhörs. Under förslidet års riksdag yttrade hans excellens statsministern, att ännu vore det för tidigt att tänka på den saken, ännu finge vi nog dröja en 40 å 50 år, innan vi finge tänka på att aflyfta mulbetesservitutet, men efter den tiden ansåg hans excellens det icke vara omöjligt, att så kunde ske. Jag är emellertid af den uppfattningen, att man redan nu bör gripa till verket för att få till stånd en lag i denna riktning, men med en mycket lång öfvergångstid — gärna för mig 40 å 50 år. Mulbetet är ju olika i olika delar af vårt land, ja, det kan vara mycket olika till och med inom olika delar af samma län, och fördenskull vore ju nödigt att snarast få till stånd en lag om det gemensamma mulbetets aflyftande, men med en lång och mjuk öfvergångstid, så att lagens nödvändighet till fullo uppfattas af den stora allmänhet, som den kommer att beröra.

Jag vill nu endast uttala den förhoppning, att, om denna arrendelag antages, det måtte ligga vår lifskraftiga regering varmt om hjärtat att äfven tänka på denna sak, och då nu så många år gått, sedan 1899 års skogskommitté aflämnade sitt förslag, synes det mig, att det icke nu kan vara för tidigt, att någonting företages, som kan i någon mån inskränka mulbetesrättigheterna. Såsom förhållandet nu är, är det ju, på sätt jag förut framhållit, alldeles klart, att genom den nya arrendelagen dessa blifva än ytter-

*Lagförslag
om arrende
af viss jord å
landet inom
Norrland och
Dalarne.
(Forts.)*

Lagförslag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne. (Forts.)

ligare utökade, och då härigenom, som sagdt, äfventyras icke allenast skogskulturen, utan äfven den årliga naturliga skogsföryngringen, måste jag anse nu rådande förhållande vara till skada för vårt land. Jag har emellertid, herr talman, intet särskildt yrkande att nu framställa.

Efter härmed slutad öfverläggning godkändes den föreliggande paragrafen.

2 §.

Den nu föredragna paragrafen hade följande lydelse:

Upplåtelse på arrende skall ske för viss tid, ej understigande *tjugu* år, eller ock för arrendatorns lifstid; dock att aftal för viss tid, hvilket varit gällande *tjugu* år, må förlängas jämväl för kortare tid. Är icke arrendetiden så bestämd, som nu sagts, skall aftalet anses ingånget för en tid af *tjugu* år.

Vid denna paragraf hade reservation anförts af herrar *Trygger, Ridderbjelke, Gustaf Andersson, Bergendahl, af Ekenstam, Fahlén, Rudebeck* och *Ekelund*, hvilka ansett, att arrendetiden bort bestämmas till tio år.

Herr *Fahlén*: När den nu föreliggande arrendelagen första gången förelades Riksdagen till behandling, hade jag tillåtit mig väcka en motion, som afsåg att inskränka tiden för arrendeupplåtelse från då föreslagna 20 år till 10 år. Jag hade då tillfälle att närmare motivera detta mitt förslag och jag skall därför nu fatta mig mycket kort, då jag går att motivera en reservation mot utskottets förslag att på angifvet sätt utsträcka tiden för arrendeupplåtelsena.

Det skäl, som för mig varit afgörande, då jag tagit ståndpunkt i denna fråga, har varit, att jag ansett det mindre lyckligt att binda arrendeupplåtelsena vid en längre tid under förhållanden, som existera i de trakter, där denna lag skall gälla. Det är ju ett allmänt önskemål och det framskyftar ju mycket tydligt såväl hos Norrlandskommittén som ännu kraftigare i föredragande departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet såväl i år som 1907, att man skulle få dessa jordbruk öfverförda från deras nuvarande innehafvare och till själfägande. Skall man binda arrendeupplåtelsen vid en så lång tid som 20 år, har jag ansett, att svårigheterna för ernåendet af detta stora önskemål skulle blifva större, än önskligt och nödigt är. Jag kan i detta sammanhang åberopa, att när Väster-norrlands läns landsting jämte andra landsting gjorde ett uttalande i dessa frågor, jag tror det var år 1907, yppades uti det af mig först nämnda landstinget icke några skiljaktiga meningar rörande denna tidsbegränsning i annan mån, än att en enda ledamot af

landstinget ansåg, att de 20 åren vore att föredraga framför de 10 åren. För öfrigt ställde sig landstinget på den kortare tiden. Och jag tror mig veta, att det skäl, som föranledde detta uttalande, var just hvad jag nu tillåtit mig framhålla, eller att man önskade så litet som möjligt fastläsa jordbruket vid ett arrendeförhållande och därigenom försvåra dess öfvergång till enskilda ägare.

Nu ligger denna fråga emellertid så, att man kan hoppas på en lösning af det problem, som den berör. Det synes mig, som om det af regeringen framlagda förslaget till en modererad vanhäfDSLag skulle vara af sådan beskaffenhet, att det skulle kunna antagas icke allenast af denna kammare, utan jämväl af Andra Kammaren, men jag vet också, att i Andra Kammaren finnes en mycket stark opinion för en utsträckt tid, det vill säga för de 20 åren, och jämväl för åtskilliga andra förändringar i arrendelagen. Samtidigt med det jag nu alltså går att yrka bifall till min och mina kammarkamraters reservation vid denna paragraf, vill jag dock icke underlåta uttala, att, därest en slutgiltig lösning af denna för Norrland så viktiga fråga nu kan vinnas, jag visst icke skall tveka att uppgifva mina betänkligheter mot den längre arrendetiden, lika litet som mina betänkligheter i en annan paragraf, där kamrarna sannolikt komma att stanna i olika beslut. I det läge, frågan för ögonblicket har, anser jag mig emellertid böra yrka bifall till reservationen i afseende å nu föredragna paragraf.

*Lagförslag
om arrende
af viss jord å
landet inom
Norrland och
Dalarne.
(Forts.)*

Herr Kinberg: Den siste ärade talaren anförde såsom skäl för ett 10-års arrende, att därigenom skulle uppstå mera lätthet för bolagen att sälja sina hemman. Därom vill jag icke yttra någonting annat, än att jag på grund af vunnen erfarenhet håller snarare före, att flertalet bolagshemman icke blifva sålda, utan i långt flera fall fortfarande komma att utarrenderas. Därför håller jag fortfarande på de 20 åren och anser detta vara af så mycket större vikt, som hela lagens syfte egentligen är beroende på att det blir en tillräckligt lång arrendetid. Ty hvad vill man egentligen åstadkomma med arrendelagen? Jo, man vill bereda arrendatorerna en tryggad och mera oberoende ställning, man vill härigenom bereda dem ett framtidsmål och man vill, att de i sitt arbete ute på landsbygden och under de förhållanden, hvarunder de lefva, skola känna sig trygga. Jag vill icke underlåta att begagna tillfället att, då utskottet här föreslagit 20 år, yrka bifall till utskottets förslag i denna paragraf.

Herr Juhlin-Dannfelt: Äfven jag skall bedja att få yrka bifall till utskottets förslag, och det ur den synpunkten, att detta är en af de punkter, på hvilka enligt min mening denna arrendelag pekar i rätt riktning, där den afviker från den gällande allmänna lagen. Det är uppenbart för hvar och en, att, då man drifver ett jordbruk, man, om det skall drifvas med framgång, måste lägga ned

Lagförslag
om arrende
af viss jord å
landet inom
Norrländ och
Dalarne.
(Forts.)

arbete och kostnader, som taga tid och som icke genast betala sig. Det är därför önskvärdt för det allmänna och önskvärdt för arrendatorn, att han har så pass lång tid på sig, att han kan hinna genomföra förbättringar och draga nytta af dem. Den gamla idén, att arrendetiden skulle inskränkas till ett omlopp, har öfverallt i de jordbrukande länderna alltmer frångåtts, eller har åtminstone allt starkare opposition gjort sig gällande mot denna uppfattning. I åtskilliga länder är också arrendetiden utsträckt längre, än jag kan anse önskvärd, så t. ex. enligt den nya lagen i Finland, som fastställer arrendetiden till 50 år och endast undantagsvis låter den vara 25-årig. Det tror jag är för långt. Men att utsträcka arrendetiden till den tid, som kan anses motsvara en mans kraftfulla arbetstid, tror jag vara lämpligt, och vi hafva också god erfarenhet att bygga på från de kronoarrenden, hvilka tid varit 20 år, utan att man haft anledning att vara annat än belåten därmed.

Jag ber således att ur alla dessa synpunkter få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindblad: Jag vill lämna den upplysningen, att maximtiden vid kronoarrenden är 20 år. Men denna tid är icke genomsnittstiden, ty rätt ofta sker öfverlåtelse af arrendet under tiden, och därför får man ett lägre medeltal. För min del tycker jag, att med de hårda villkor, som afgifvits i Norrlandslagen, det är orimligt att begära en tid af 20 år. Jag anser, att man mycket väl kan fastslå tiden till 10 år. Om sedan genom sammanjämkningar tiden skulle blifva 15 år, är detta det högsta, som jag vill tillstyrka. Af den anledningen yrkar jag bifall till reservationen.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att i afseende på förevarande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas oförändrad, dels ock, af herr *Fahlén*, att paragrafen skulle godkännas med den ändring, som angifvits i den af herr Trygger m. fl. vid denna paragraf afgifna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till herr *Fahléns* yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som godkänner 2 § i lagutskottets förslag till lag om arrende af viss jord å landet inom Norrländ och Dalarne med den af herr *Fahlén* föreslagna ändring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes ifrågavarande paragraf oförändrad.

Omröstning företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 21.

*Lagförslag
om arrende
af viss jord å
landet inom
Norrländ och
Dalarne.
(Forts.)*

3—10 §§.

Godkändes.

11 §.

För denna paragraf hade föreslagits följande lydelse:

(Af Kungl. Maj:t.)

Har arrendatorn genom nyodling eller annan jordförbättring än sådan, som afser bättrande af brister efter ty i 8 § tredje stycket sägs, på ett varaktigt sätt förökad fastighetens värde, njute han ersättning därför af jordägaren, när fastigheten afträdes; dock att ersättning för nyodling ej utgår med mindre jordägaren lämnat skriftligt samtycke till nyodlingen eller arrendatorn före dess företagande hos jordägaren anmält sin afsikt att odla samt därvid angifvit platsen och de ungefärliga gränserna för det tillämnade odlingsområdet äfvensom genom intyg af behörig person styrkt, att området lämpar sig för odling. Behörig att utfärda intyg, som nu sagts, är i statens eller hushållningssällskaps tjänst anställd landbruksingenjör, agronom eller jordbrukskonsulent, så ock annan, som Konungens befallningshafvande tillerkänt behörighet därtill.

Ersättning, som nu sagts, skall beräknas efter det ökade värde, fastigheten till följd af nyodlingen

(Af utskottet.)

Har arrendatorn genom nyodling eller annan jordförbättring än sådan, som afser bättrande af brister efter ty i 8 § tredje stycket sägs, på ett varaktigt sätt förökad fastighetens värde, njute han ersättning därför af jordägaren, när fastigheten afträdes; dock att ersättning för nyodling ej utgår med mindre jordägaren lämnat skriftligt samtycke till nyodlingen.

Ersättning, som nu sagts, skall beräknas efter det ökade värde, fastigheten till följd af nyodlingen

*Lagförslag
om arrende
af viss jord å
landet inom
Norrland och
Dalarne.*
(Forts.)

(Af Kungl. Maj:t.)

eller jordförbättringen kan anses äga, då den af arrendatorn afträdes; dock må ersättningen ej öfverstiga den för arbetets utförande nödiga kostnad.

Har arrendatorn i aftalet till försäkrats rätt till ersättning för förbättring i vidare mån än nu är sagdt, vare det gällande.

(Af utskottet.)

eller jordförbättringen kan anses äga, då den af arrendatorn afträdes; dock må ersättningen ej öfverstiga den för arbetets utförande nödiga kostnad.

Har arrendatorn i aftalet till försäkrats rätt till ersättning för förbättring i vidare mån än nu är sagdt, vare det gällande.

Herr statsrådet Petersson: Förevarande paragraf behandlar den mycket och länge omtvistade frågan om arrendators rätt till ersättning för nyodlingar å den arrenderade jorden. Man har nu kommit så långt, att man är ense om att ersättning i detta hänseende verkligen bör utgå, då fråga är om utarrenderad jord i Norrland. Men i denna paragraf har utskottet strukit en punkt af Kungl. Maj:ts förslag, mot hvilket jag bör inlägga min gensaga. Jag anser nämligen detta ingalunda vara någon förbättring. Utskottet har visserligen medgifvit ersättning för nyodling under villkor, att arrendatorn förut förskaffat sig jordägarens samtycke till densamma, men Kungl. Maj:ts förslag upptog därjämte, att arrendatorn oafsedt jordägarens samtycke skall hafva rätt till ersättning, i händelse han genom besiktning af sakkunniga män visar, att platsen lämpade sig för odling och planen var tjänlig. Utskottet har tagit bort denna bestämmelse och härför icke anfört annat skäl än att utskottet icke kunnat finna det riktigt, att jordägaren, på sätt som sålunda föreslagits, ålägges ersättningsskyldighet i fråga om nyodling, som skett utan hans medgifvande och kanske alldeles mot hans önskan och intresse.

Jag tillåter mig säga, att detta skäl synes mig väga ringa gent emot de skäl, som kunna anföras till förmån för Kungl. Maj:ts förslag. Förslaget härstammar från Norrlandskommitténs betänkande och har sedan dess fått stå kvar. Kommittén ådagalägger i sin motivering, huru den föreslagna bestämmelsen lämnar ett effektivt skydd för jordägarens berättigade intresse. Han får alltid under rättelse i förväg och kan vidtaga sina åtgärder, närvara vid besiktningen, som skall verkställas af sakkunniga män, och framhålla sina synpunkter. Vidare är han skyddad därigenom, att ersättningen ej får öfverstiga den ökning i värde, som egendomen genom förbättringen kan anses hafva vunnit, då jorden afämnas till jordägaren. Om således en odling misslyckas, står arrendatorn risken, äfven om odlingen varit tillstyrkt af jordbrukskonsulent eller andra sakkunniga män, och han får icke ersättning, i händelse fastigheten ej därigenom vunnit någon varaktig förbättring. Vidare kan under inga omständigheter jordägaren bli ersättningsskyldig för mera, än hvad som motsvarar den för arbetets utförande nödiga eller verkliga kostnaden.

Om exempelvis ett odlingsföretag kan göras genom en dikning för ett par hundra kronor, men värdestegringen beräknas till 1,000 kronor, får arrendatorn icke större ersättning än den verkliga kostnaden.

Under sådana förhållanden och med hänsyn till den garanti, som förslaget lämnar jordägaren, har jag velat uttala, att jag anser utskottets förslag i denna del vara hvarken befogadt eller en förbättring af Kungl. Maj:ts förslag.

*Lagförslag
om arrende
af viss jord å
landet inom
Norrland och
Dalarne.
(Forts.)*

Herr Enhörning: Äfven förlidet år biträdde jag i denna fråga Kungl. Maj:ts förslag, och på de skäl, som herr statsrådet nu anförde, anhåller jag att nu få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Trygger: Herr statsrådet gjorde gällande, att han icke fann de skäl, som utskottet anført, betyda någonting emot de skäl, som anförts för Kungl. Maj:ts förslag. Men jag undrar, huruvida man icke, då man väger dessa skäl, skall finna, att utskottet står på principiellt fullt riktig ståndpunkt, nämligen att jordägaren icke bör vara pliktig att ersätta penningbelopp, som nedlagts på hans fastighet utan hans samtycke. I allmänhet har den grundsatsen varit gällande i vårt samhälle, att hvar och en äger sköta sin ekonomi själf, och att man således icke behöfver se sin ekonomi äfventyras genom af andra företagna åtgärder, hvilka man icke haft möjlighet att förekomma. Denna grundsats har utskottet tillämpat. För min del tror jag för öfrigt, att, om man ser den föreliggande saken praktiskt, denna fråga betyder mycket litet, men om man ser saken principiellt, betyder den mycket. På den grund hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Bergendahl: Här synes mig vara två intressen att tillvarataga, nämligen dels intresset att främja odlingsfliten så mycket som möjligt, och dels jordägarens intresse. I förstnämnda afseende är det riktigt, att arrendator, som verkligen har åstadkommit varaktig förbättring, hvarigenom jordens värde höjes, får ersättning härför, och det är icke obilligt, att jordägaren får gälda densamma. Men å andra sidan måste det synas orätt, att en jordägare nödvändigt skall tåla ett odlingsföretag, som han i ett eller annat afseende anser vara olämpligt för sig eller sin jord. Annan begränsning i detta afseende finnes enligt Kungl. Maj:ts förslag icke än den i 21 §, att odlingsarbete icke får företagas å mark, där ståndskog eller växtligt ungsogsbestånd finnes. Jag hade för att tillvarataga dessa båda intressen i utskottet yrkat ett tillägg till denna paragraf af följande lydelse: »Påstår jordägare, att ifrågasatt nyodling icke är till gagn för fastigheten, eller att den kan för honom medföra olägenhet, äger han inom tre månader, efter det han af den gjorda anmälningen erhållit del, för sakens pröfning påkalla syn af sådan

Lagförslag
om arrende
af viss jord å
landet inom
Norrland och
Dalarne.
(Forts.)

nämnd, hvarom i 15 § af denna lag sägs. Gitter han vid synen visa sannolika skäl för sitt påstående, förklare synenämnden, att odlingsarbetet icke må företagas.» Hade detta tillägg blifvit antaget, synes mig, att jordägarens intresse blifvit tillgodosedt. Enligt Kungl. Maj:ts förslag äger han intet remedium att få planen för odlingen pröfvad och dess genomförande eventuellt förhindrad. Ett intyg från de i förslaget såsom behörige angifna personerna tvingar honom att tåla ett odlingsarbete, mot hvilket han kan anföra grundade skäl. Då jag icke lyckats drifva genom min mening och då jag anser de skäl, som anförts af utskottet, vara starkare än de af Kungl. Maj:t åberopade, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Gezelius: Det lär nog vara klart för en och hvar, att den föreliggande paragrafen är af synnerligt stor vikt för frågan om ordnandet af arrendeaftal rörande de fastigheter, som här afses, och att dess affattning också är af stor betydelse för huruvida öfver hufvud denna så länge sväfvande fråga nu skall komma att lösas af Riksdagen. Jag för min del är öfvertygad, att ett antagande af Kungl. Maj:ts förslag till affattning af paragrafen är ägnadt att möjliggöra den mest tillfredsställande lösningen af frågan i dess helhet, och ber därför att med ett par ord få motivera, hvarför jag icke kan godtaga de hufvudskäl, som utskottet anført för de förändringar, utskottet vidtagit i paragrafens affattning.

Lagutskottets ärade ordförande har sagt, att det vore principiellt högst betänkligt att tillförbinda jordägaren ersättningskyldighet för kostnader, som åsamkats utan hans medgifvande. Ja, mina herrar, men denna anmärkning gäller paragrafen äfven med *den* affattning, som den fått enligt utskottets förslag. Ty det heter däri uttryckligen, att jordägaren blir skyldig att ersätta annan jordförbättring, äfven om den skett utan hans skriftliga samtycke. Det är endast nyodling, för hvilken jordägaren icke blir ersättningskyldig, såvida den skett utan hans skriftliga medgifvande. Men för jordförbättring skulle däremot jordägaren äfven enligt utskottets formulering bli ersättningskyldig. Jag förstår icke, hvilken den *principiella* skillnaden mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag härvidlag skulle vara. Tvekar man icke att ålägga jordägaren ersättningskyldighet för det ökade värde, som den utarrenderade fastigheten får genom annan jordförbättring, kan jag icke inse, att något principiellt hinder bör möta för att ålägga honom skyldighet att ersätta den jordförbättring, som vinnes genom nyodling. För öfrigt innehåller ju lagen, att arrendatorn skall tillerkännas ersättning för hvad han enligt uppgörelse vid syn kan hafva till godo i förhållande till jordägaren.

Det är, såvidt jag förstår, icke af någon afsevärd ekonomisk betydelse för de skogsägande bolagen, hvilka det här gäller, om sådana ersättningar för nyodling komma att utgå. Ty jag kan icke tänka mig, att det skall komma att gälla några belopp, men jag

tror å andra sidan, att om man vill på någorlunda smidigt sätt möjliggöra, att nyodlingar komma till stånd, skall man välja Kungl. Maj:ts förslag. Möjligen skulle kunna anföras, att det finnes skäl att tveka, emedan de jordägande bolagen nog icke komma att vägra lämna medgifvande till nyodling, men i praktiken ställer sig saken icke sållan så, att de ledande i bolagen känna endast föga till de enskilda förhållandena i bygderna, och arrendatorerna bero då af en lokal tjänsteman. Tvifvelsutan skall därför medgifvandes erhållande bero i hög grad på dennes uppfattning, huruvida öfverhufvud bolaget bör inlåta sig på någonting utöfver hvad som uti ifrågavarande afseende är dess juridiska skyldighet. Jag tror icke, att detta är ägnadt att verka till företagande af nyodlingar, om hvilka hvar och en, antar jag, skulle anse under vissa förhållanden lyckligt, att de komma till stånd i den omfattning eller på sådant sätt, som här ställts i fråga. Det är ju endast fråga om nyodlingar, som på ett varaktigt sätt föröka fastighetens värde. Mot sådana nyodlingar kan man ju knappast hafva några betänkligheter, allra helst som, om nyodlingar ersättas, detta ingalunda kommer att verka menligt på arrendatorns intresse för förbättrande af den jord, som förut ligger under odling.

Jag ber alltså att få yrka bifall till paragrafen sådan den lyder i Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Trygger: Den siste ärade talaren gjorde gällande, att jag gjort mig skyldig till en missuppfattning, då jag påstod, att här vore fråga om att i vår rätt införa en ny princip, och han fäste uppmärksamheten på att enligt arrendelagen jordägaren är skyldig att utgifva ersättning för jordförbättring, oaktadt han icke gifvit samtycke till denna jordförbättrings företagande. Jag vågar likväl fasthålla den åsikt, jag uttalat, ty det föreligger en stor skillnad mellan dessa båda saker. Det är icke tänkbart, att jordägarens samtycke skulle fordras för hvarje liten förbättring af jorden, ty det vore detsamma som att icke arrendatorn, utan jordägaren skötte egendomen, och emot detta står ju hela arrendekontraktet i strid. Här återigen är det fråga om något annat. Jordägaren har utarrenderat fastigheten med så och så många hektar odlad mark; nu gäller det, huruvida denna egendom, som innehöll till exempel 5 hektar, hädanefter skall innehålla 15 eller 20 hektar. Detta är något väsentligen annat, och därför fordras hans samtycke för nyodlingen.

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på att den bestämmelse, som Kungl. Maj:ts förslag innehåller, nog icke är så ofarlig, som herr statsrådet gjorde gällande. Det är visserligen sant, att enligt förslaget är jordägaren skyldig att gifva arrendatorn ersättning endast för det ökade värde, som fastigheten fått genom nyodlingen, och, för så vidt denna värdestegring öfverstiger kostnaden, icke för mera än kostnaden. Men herrarna få komma ihåg, att här kan vara fråga om nyodlingar i större skala, och hvilken betydelse kan det

*Lagförslag
om arrende
af viss jord å
landet inom
Norrland och
Dalarne.
(Forts.)*

*Lagförslag
om arrende
af viss jord å
landet inom
Norrland och
Dalarne.
(Forts.)*

ej äga för jordägaren, om nyodlingarna kunna verkställas utan hans samtycke. En egendom på, låt oss säga, 20 hektar åkerjord är utarrenderad men genom uppodling af mossar ökas åkerjorden till exempelvis 80 hektar. Ja, då skulle jordägaren vara skyldig att gifva arrendatorn ersättning för den ökning i värde, som fastigheten fått. Men, mina herrar, om jordägaren sedermera vill utarrendera egendomen till en annan arrendator, måste han taga hänsyn till den paragraf i lagen, som säger, att jordägaren skall lämna fastigheten till arrendatorn med sådana byggnader, som behöfvas för att häfda jorden. Jag utarrenderar en egendom så bebyggd, som erfordras för 20 hektar, och får den tillbaka med 80 hektars åkerareal. Då skall jag ersätta nyodlingen och, om jag byter om arrendator, bygga om hela gården för 80 hektar. Det blir en utgift, som många gånger kan vara högst väsentlig. Det går icke an att se denna paragraf isolerad, utan man måste se den i belysning af lagens öfriga paragrafer.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Grefve Lewenhaupt: För min del tror jag, att det är en mycket viktig sak att kunna i en arrendelag slå fast det faktum, att jordägaren i alla fall skall hafva en viss bestämmanderätt öfver sin egendom. Skulle vi här gå in på Kungl. Maj:ts förslag, skulle det kunna bli en ganska farlig brygga till införande af en bestämmelse af denna art i en arrendelag, som skulle gälla för södra Sverige. Som herrarna veta, anser en jordägare det vara af synnerlig vikt att kunna bestämma, huru den egendom, som han har bortarrenderad, skall af en arrendator skötas. Vi tänka oss till exempel, att på en egendom finnas ganska stora ängs- och betesmarker, som kunde vara mycket lätt odlade, men hvilka bibehållande såsom oodlade ägaren anser vara af synnerligen stor vikt för att betrygga bibehållande af ett visst antal kreatur på egendomen. Man kunde då tänka sig till exempel, att en arrendator under de sista åren af sin arrendetid skulle kunna finna sig föranlåten att sätta plogen på dessa ängs- och betesmarker, i fall de vore lätta att odla, och taga hafreskördar af dem under några år. Då skulle han icke allenast bruka jorden på ett sätt, som jordägaren naturligtvis icke ville vara med om, och taga näringskraften ur dessa marker, utan äfven få ersättning för odlingskostnaderna vid slutet af arrendetiden, oaktadt ägaren ansåge, att egendomen blifvit genom ett sådant förfarande högst väsentligt försämrad. Jag har velat här göra detta inlägg för att understryka, att jag anser, att utskottet i alla fall funnit den rätta principen, och att vi böra hålla fast därvid.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Berggren: Lagutskottets ärade ordförande ville göra gällande, att det här gällde ett principuttalande och ny principlagstiftning, och att det kunde vara mycket farligt att gifva sig in på

den af Kungl. Maj:t föreslagna vägen. Ja, det kan ju vara riktigt, att det är fråga om en ny principlagstiftning, men vi ha redan förut ingått på den principen beträffande norrländska förhållanden. Lagen om bolags förvärf af fastighet är grundad på en ny princip, som icke förut varit gällande, men som står i full öfverensstämmelse med den af Kungl. Maj:t här föreslagna principen.

*Lagförslag
om arrende
af viss jord å
landet inom
Norrrland och
Dalarne.
(Forts.)*

För att framhålla den stora fara, en dylik princip skulle medföra, framkom herr Trygger med en del exempel. Dessa voro dock så öfverdrifna, att de icke äga sin motsvarighet i Norrland. Han nämnde, att om å en egendom finnes 20 hektar uppodlad mark och arrendatorn uppodlade ytterligare 60 hektar, så blefve det 80 hektar uppodlad mark, hvartill ägaren nödgades anskaffa erforderliga uthus och för framtiden häfda. Mot detta exempel vill jag först och främst anmärka, att det i Norrland icke finnes någon af bolag utarrenderad egendom, som innehåller 20 hektar uppodlad mark. Bolagens egendommar innehålla på sin höjd 4—5 hektar dylik jord. Och hvad beträffar förmågan hos de åbor, som besitta egendomen, att verkställa odlingar, så är det en absolut omöjlighet för dem att uppodla 50—60 hektar. De torde ej uppodla ens 5 hektar. Hvad de komma att odla upp är på sin höjd några få hektar, som äro nödvändiga för en sådan utvidgning af åkerjorden, att de kunna bli någorlunda besuttna på den egendom, de arrendera. I allmänhet äro de odlade ägorna af så inskränkt beskaffenhet, att åboarna för närvarande långt ifrån äro besuttna därå ens med en ganska obetydlig familj, och därför är det nödvändigt, att de få rätt att odla. »Men», säger man, »ägaren lämnar nog tillstånd därtill.» Ja, i de flesta fall tror jag nog, att jordägaren lämnar tillstånd till odling, men fall förekomma dock, då sådant tillstånd möjligen icke erhålles. Detta kan ofta bero på att ägaren icke är boende ens i samma län som arrendatorn, utan bor i Stockholm eller på andra aflägsna orter, eller därpå att ägaren är ett bolag. Huru skall arrendatorn träffa dess styrelse? Han är i sådant fall hänvisad att vända sig till en inspektor, åt hvilken hela egendomens förvaltning är öfverlämnad, och dessa inspektorer ha ofta en motsatt uppfattning af jordbruket mot arrendatorn. Många af dem äro uppfostrade i skogen och hysa den uppfattningen, att allt hvad jordbruk i Norrland heter är för-lustbringande och tjänar till ingen nytta. Af en sådan inspektor kan arrendatorn icke vänta att erhålla något skriftligt medgifvande till odling. Däremot skulle den risk, som bolagen skulle löpa, om Kungl. Maj:ts förslag antoges, icke vara af den ringaste betydelse för dem. Då så är, skall jag be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr statsrådet Petersson: Här fälldes under debatten ett yttrande, som jag anser mig icke böra lämna utan svar. En talare uttalade betänkligheter mot antagande af denna paragraf i den form, som Kungl. Maj:t föreslagit, emedan därigenom skulle gifvas ett

Lagförslag
om arrende
af viss jord å
landet inom
Norrländ och
Dalarne.
(Forts.)

farligt prejudikat för ett fastslående af samma princip äfven i den allmänna arrendelagen. Jag ber att häremot få erinra, att när den allmänna arrendelagen var föremål för behandling, denna fråga var under ingående ompröfning. Man stannade då — och väsentligen på de skäl, som lagutskottets ärade ordförande anfört — vid att i den allmänna arrendelagen icke borde införas en bestämmelse liknande den nu ifrågavarande. Men här åter motiveras bestämmelsen af de alldeles särskilda förhållanden, som i Norrländ i detta hänseende äro rådande. Man måste här mera än i det sydliga Sverige taga hänsyn till att inom Norrländ jordbruket må så mycket som möjligt uppdrivas, och att för dess utveckling göres allt hvad som öfver hufvud är möjligt att göra. Detta är *en* sida af saken. Den andra sidan är den, att de jordägare, hvilka skulle drabbas af ifrågavarande ersättningsskyldighet i allmänhet, äro i den ekonomiska ställning, att ersättningen icke för dem spelar någon nämnvärd roll. Ur dessa två synpunkter har man alltjämt ansett, att i Norrländ en arrendator borde få ersättning för nyodling. Då, såvidt jag kan förstå, hvad som under diskussionen förekommit icke motsäger min uppfattning, att garantierna för jordägarna mot att uppskörtas äro ganska tillfredsställande, vågar jag fortfarande vidhålla min mening, att Kungl. Maj:ts förslag i denna paragraf är väl värdt att tagas i öfvervägande.

Herr Lindblad: Då kronan icke medgifver arrendatorn en ovillkorlig rätt att nyodla, och detta af den grunden att kronan blir skyldig att bygga, så finner jag principen att här ålägga ett bolag ovillkorlig skyldighet att betala ersättning för nyodling och att tillåta obegränsade nyodlingar vara oriktig. Jag kan icke godkänna den lydelse, som Kungl. Maj:t gifvit sitt förslag, nämligen att det skulle vara nog, att arrendatorn genom intyg af behörig person styrkt, att området »lämpar sig för odling». Det behöfver naturligtvis då endast vara en slätt i skogen, som vederbörligen utdikas, för att en landtbruksingenjör eller dylik person skall kunna intyga, att detta område »lämpar sig för odling», men därmed är icke sagdt, att detta område lämpar sig för *ekonomisk landbruksskötsel*. Om man tänker sig det fallet, att det område, arrendatorn vill odla, ligger på 3—5 kilometers afstånd från arrendegården och än mera, så är det ju alldeles omöjligt, att sådant kan ske med ekonomisk drift. Det är af den orsaken, som jag anser, att den enda riktiga principen är, att jordägare och arrendator komma öfverens om hvilka nyodlingar böra ske. Att man vill behålla det jordbruk, som finnes i Norrländ, det är en särskild sak, men att ålägga bolagen obegränsad ersättningsskyldighet för nyodlingar, utan att det finnes någon garanti för att det skall kunna bli ett *lönande* jordbruk, det kan jag för min del icke gå med på.

Grefve Douglas: Den här förda diskussionen återgifver i stort sedt de skäl, som på sin tid gjorde sig gällande inom Norr-

landskommittén, då denna punkt där dryftades. Och då den af Kungl. Maj:t här föreslagna lydelsen öfverensstämmer med den lydelse, till hvilken kommittén på sin tid kom efter mycket långvariga och lifliga debatter, ber jag för min del att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

*Lagförslag
om arrende
af viss jord å
landet inom
Norrländ och
Dalarne.
(Forts.)*

Det är ett försök att sammanjämka nyodlarens intressen med jordägarens. Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har redan angifvit de skäl, hvarför man icke skulle kunna gifva samma lydelse åt en arrendelag, som skulle gälla det öfriga Sverige. I Norrland, mina herrar, äro nyodlingsmöjligheterna visserligen många, men de äro af naturen till omfånget så snått begränsade, att ett sådant fall som det af herr Trygger anförda aldrig kan komma att inträffa i verkligheten — det har ju för öfrigt redan påpekats — att däruppe en egendom om 20 hektar odlad mark på en arrentid af tio år, som nu föreslagits, skulle kunna fyrdubblas, är alldeles omöjligt. Det är endast några få tunnland, som det i vanliga fall kan komma att gälla. Man kan ju också mycket väl tänka sig, att förhållandena kunna vara sådana, att jordägaren, t. ex. ett bolag, icke har det ringaste intresse för sådana nyodlingar. För ett bolag kan dess verkliga intresse, skogshandteringen, i jämförelse med jordbruksintresset vara så öfvervägande, att bifall från aktieägarnes sida till sådana år efter år återkommande nyodlingar, hvilka ådraga bolaget ersättningskyldighet, — man får väl antaga, att det finnes många arrendatorer under ett sådant bolag — icke kan erhållas. Och då är just det syfte, i hvilket Norrlandskommittén tillsattes, nämligen att höja och förbättra den jordbrukande befolkningens ställning i Norrland, äfventyradt. Denna förbättring kan ske genom fasta arrenden, men den kan ock ske därigenom, att arrendatorn stannar kvar på arrendegården för att företaga nyodlingar och icke såsom nu begifver sig bort vintertiden och större delen af våren för att söka arbete annorstädes.

Det är en stor fråga, som här föreligger, denna fråga om ersättning för nyodlingar, och jag ber få lägga kammaren på hjärtat att adoptera denna för Norrland så viktiga princip. För min del är jag förvissad om, att ett sådant antagande icke innebär anledning till att principen skulle öfverflyttas till södra och mellersta Sverige, där den visserligen icke skulle vara på sin plats.

Herr Trygger: Jag hade icke tänkt besvara kammaren med att upptaga till bemötande den anmärkning, som gjordes af herr Berggren och som upptogs af herr greve Douglas, men jag har tillåtit mig att begära ordet för att besvara något, som anfördes från statsrådsbänken.

Medan jag har ordet, skall jag emellertid be att få säga, att det förstår väl hvar och en, att då jag nämde talen 20 och 80 hektar, detta skedde endast för att belysa frågan. Det var ett godtyckligt valdt exempel för att visa förhållandet mellan den ursprungliga

*Lagförslag
om arrende
af viss jord å
landet inom
Norrländ och
Dalarne.
(Forts.*

arealen odlad jord och den areal nyuppodlad jord, som jordägaren får betala ersättning för, eller att den ursprungliga arealen således blifvit fyrdubblad. Förhållandet belyses lika väl, och resultatet blir naturligtvis detsamma, om man i stället gör jämförelsen mellan 1 och 4 och antager, att den ursprungliga arealen t. ex. varit 1 hektar och genom nyodling förökats till 4 hektar.

Men herr statsrådet hade ett yttrande, som jag skall be att för min del få taga afstånd ifrån. Ty jag anser, att det skulle vara synnerligen olyckligt, om den grundsatsen finge göra sig gällande. Herr statsrådet sade, att när man skall bedöma denna sak, kan icke skall se så noga på jordägarens intressen och dennes särskilda ställning och behof eller på jordägareintressen i allmänhet, utan man skall se på det stora, af oss alla erkända intresset af Norrlands uppodling. Ja, ingen kan vara varmare intresserad för Norrlands uppodling, än jag är. Men man får väl icke göra denna uppodling på bekostnad af enskildas rätt. Man måste väl se till, att man har en rättsgrund för sitt handlingssätt. Om detta allmänna intresse kräver ett offer, skall väl detta offer göras af staten och icke af vissa enskilda, såvida man icke kan få en rättsgrund för att ålägga de enskilda en sådan skyldighet.

Vidare sade herr statsrådet, att dessa i arrendelagen afsedda jordägare i allmänhet äro i den ekonomiska ställning, att man kan behandla dem strängare än andra. Det är samma synpunkt, som kommer igen i en annan form. Men det är enligt min uppfattning lika oriktigt. Man har icke rätt att behandla någon medborgare hårdare, därför att han är i en bättre ekonomisk ställning, utan rätt är rätt, och rätten är lika för alla. För öfrigt vill jag bestämdt påstå, att det icke är fullt riktigt, att alla dessa bolag och föreningar äro i så utomordentligt god ekonomisk ställning. Där finnas naturligtvis i Norrland åtskilliga stora, välskötta bolag, men det finnas också små bolag, och det finnes stora, men illa skötta bolag, och under de år, som gått, har man sett exempel på att dessa bolag måst göra konkurs. Således detta tal om bärkraften hos dem, på hvilka man vill lägga denna ersättningskyldighet, är icke ett riktigt tal, det är ett farligt tal, och det har icke tillräckligt stöd i verkligheten. Nu tror jag visserligen, att det icke var menadt så illa, som det lät, men jag har i alla fall, försävidt herr statsrådets yttrande skulle af andra uppfattas så, som jag måste uppfatta det, velat uttala, att jag för min del icke vid lagstiftning kan understödja en sådan princip.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande nu föredragna paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag, dels ock att kammaren skulle godkänna motsvarande paragraf af Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande af utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

*Lagförslag
om arrende
af viss jord å
landet inom
Norrland och
Dalarne.
(Forts.)*

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 11 § i lagutskottets förslag till lag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes motsvarande paragraf af Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 46.

Öfriga delar af förslaget.

Godkändes.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till det nu pågående sammanträdet fortsättande kl. 7 på aftonen.

Utskottets förslag till lag angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne.

*Lagförslag
om uppsikt å
vissa jordbruk
i Norrland
och Dalarne.*

1 §.

Den nu föredragna paragrafen lydte sålunda:

Finnes å fastighet på landet, tillhörig bolag eller förening för ekonomisk verksamhet, åker och äng, som icke är utarrenderad under sådana förhållanden, att lagen om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne är å arrendet tillämplig, och som är af den omfattning, att själfständigt jordbruk därå kan idkas, skall uppsikt, på sätt nedan förmäles, hållas däröfver, att icke jordbruket nedlägges eller ägor och byggnader eljest så vanvårdas, att jordbrukets vidmakthållande därigenom äfventyras.

Lagförslag
om uppsikt å
vissa jordbruk
i Norrland
och Dalarne.
(Forts.)

Lag samma vare, där fastigheten tillhör enskild person, hvilken uppenbarligen besitter fastigheten hufvudsakligen för att tillgodogöra sig skogsafkastningen och icke är mantalsskrifven å fastigheten eller å fastighet, som är i sambruk med densamma.

Vid pröfning af frågorna, huruvida å fastighet finnes åker och äng af sådan omfattning, att själfständigt jordbruk därå kan idkas, och om fastighet besittes hufvudsakligen för skogsafkastningens tillgodogörande, skola i samma ägares hand befintliga genom ägostyckning eller jordafsöndring skilda områden af samma hemman betraktas såsom en fastighet.

Vid denna paragraf hade reservation anförts af herr *Pettersson* från Södertälje, grefve *Hamilton* samt herrar *Jansson* i Edsbäcken och *Lindhagen*, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka följande lydelse af paragrafen:

»Finnes å fastighet på landet, tillhörig bolag eller förening för ekonomisk verksamhet, åker och äng i den omfattning, att själfständigt jordbruk därå kan idkas, må fastigheten ej så vanvårdas, att jordbrukets afkastningsförmåga uppenbarligen äfventyras, och ej heller för jordbruket nödiga byggnader bortföras eller lämnas att förfalla, där ej behovet fyller genom andra byggnader.

Lag — — — (lika med utskottet) — — fastighet.»

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! När man läser föreliggande förslag till lag angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne, finner man, att denna lag förutsätter, att förslaget till lag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne blifvit af Riksdagen antaget. Nu har emellertid en reservant från Andra Kammaren inom utskottet påyrkat — riktigt nog från sin ståndpunkt — att den föreslagna arrendelagen skulle antagas endast under förutsättning, att kamrarna enade sig om hvad vi nu populärt kalla en vanhäfdslag. Andra reservanter från medkammaren hafva däremot gjort det yrkande — och det är ju möjligt, att det kan vinna Andra Kammarens bifall — att den föreslagna arrendelagens antagande skulle vara beroende på att en vanhäfdslag af ett visst innehåll blefve af Riksdagen antagen. Följaktligen kan det hända, att Andra Kammaren tager arrendelagen under sistnämnda förutsättning, att vanhäfdslagen blir af ett visst innehåll. Sedermera komma kamrarna till enighet om uppsiktslagen, men med ett annat innehåll. Resultatet skulle då blifva det, att arrendelagen icke vore af Riksdagen antagen, medan däremot vanhäfdslagen blifvit antagen; och detta är ju orimligt.

Därför tvingas jag att göra det yrkande, att kammarens godkännande af förslaget till lag angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne är beroende af den förutsättningen, att af denna Riksdag verkligen antages en lag om arrende af viss jord å landet

inom Norrland och Dalarne, det vill säga att vårt godkännande af denna uppsiktslag är beroende på det villkor, att kamrarna kunna enas om en arrendelag.

*Lagförslag
om uppsikt af
vissa jordbruk
i Norrland
och Dalarne.
(Forts.)*

Herr Rogberg: Herr talman! Jag vill icke göra någon anmärkning emot det villkor, som den föregående ärade talaren fann lämpligt att uppställa för ett godkännande af nu förevarande lagförslag, men jag vill yttra något med afseende å paragraf 1 i förslaget. Denna paragraf har fått en affattning, som i viss mån afviker från den affattning, en af lagutskottet vid föregående riksdag föreslagen vanhäfDSLag hade. Emellertid anser jag, att bestämmelserna i den omnämnda vanhäfDSLagen äro lämpligare än bestämmelserna i nu föreliggande lagförslag, och då vissa medlemmar af lagutskottet, nämligen herr Pettersson från Södertälje m. fl., reserverat sig och yrkat, att paragraf 1 skulle affattas i enlighet med förslaget från i fjol, vill jag yrka bifall till denna reservation.

Kungl. Maj:ts förslag har från uppsikt undantagit den utarrenderade, jag kan ju i korthet säga, af bolagen utarrenderade jorden. Kungl. Maj:t har gjort detta, därför att man antagit, att blott jorden blefve utarrenderad, skulle den i alla fall blifva väl häfdat. För min del måste jag dock sätta i fråga, om man med säkerhet kan vänta detta. Man måste utgå därifrån, att bolagen i allmänhet äro likgiltiga för jordbruket, och man har rättighet att frukta, att bolagen skola utarrendera jordbruket till hvilken person som helst, hur håglös för jordbruket han än är, blott han icke håller på de för bolagen såsom jordägare kanske ibland betungande förmåner, han med stöd af arrendelagen har rättighet att pretendera. Det är likväl sannolikt, att han just behöfver förmånerna enligt arrendelagen för att kunna väl häfda jorden, och jordens kultur är ju ändamålet med både arrendelagen och vanhäfDSLagen. Därför måste jag säga, att enligt min mening är det olämpligt, att förevarande så kallade uppsiktslag icke utsträckes äfven till den utarrenderade jorden.

Nu skulle jag vidare vilja tillägga, ehuru jag icke finner, att det betyder så mycket, att affattningen af senare hälften af första punkten enligt Kungl. Maj:ts förslag icke synes mig vara så lämplig som affattningen i samma punkt enligt utskottets förslag vid förra riksdagen.

Jag anser mig därför, herr talman, böra yrka afslag på första paragrafen och hemställa, att paragrafen i stället måtte erhålla den affattning, som är föreslagen af herr Pettersson m. fl. i den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Trygger: Herr talman! För min del har jag icke varit någon vän af en uppsiktslag, som skulle gälla blott vissa jordägare och icke alla. Emellertid få vi ju göra uppoffringar litet hvar, om vi skola komma till ett resultat, och därför hafva också samtliga ledamöter af lagutskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag.

*Lagförslag
om uppsikt å
vissa jordbruk
i Norrland
och Dalarne.
(Forts.)*

Man måste likväl göra klart för sig, hvad som är syftet med denna lag, angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne. Syftet formulerades vid föregående riksdag af herr statsministern sålunda, att vanhäfDSLagen, uppsiktslagen har till ändamål att utgöra ett komplement, försävidt bolagen och de jordägare, det här är fråga om, icke skulle vilja utarrendera sina hemman. Ifall de således ansåge denna af oss antagna arrendelag så sträng, att de funne med sitt intresse öfverensstämmande att icke utarrendera sina hemman, skulle de icke kunna låta dem förfalla och komma i lägervall, utan de skulle då vara underkastade en särskild kontroll med afseende å det sätt, hvarpå deras gårdar sköttes, så att icke det redan i Norrland befintliga jordbruket skulle komma att förfalla.

Den föregående ärade talaren vill emellertid icke nöja sig med detta, utan han anser, att uppsiktslagen skall hafva också en annan uppgift, nämligen den uppgiften att utgöra en garanti för att äfven å de utarrenderade hemmanen jordbruket sköttes på ett tillfredsställande sätt. Har man den uppfattningen, kan jag för min del åtminstone icke förstå, hur den ärade talaren kan stanna vid en vanhäfDSLag, som träffar blott bolagen, och hvarför han icke kommer till just det, som jag för min del anser vara det, strängt taget, riktigaste, nämligen att man för att hålla jordbruket uppe i Norrland och Dalarne borde hafva en allmän vanhäfDSLag, som gällde alla.

Vi skola dock se saken äfven ur en annan synpunkt. Hvad skulle det innebära, ifall man antog herr Staaffs förslag angående en vanhäfDSLag, att den också skulle gälla med afseende å utarrenderade hemman? Jo, jordägaren blefve då ansvarig för den vanhäfd, som arrendatorn gjorde sig skyldig till, kanske i uppenbar strid med arrendekontraktet. Då invänder man, att detta är icke farligt för jordägaren; arrendelagen har gifvit honom ett mycket kraftigt medel, nämligen att, ifall arrendatorn icke sköter jorden så, som han är skyldig att göra, jordägaren kan låta vråka honom. Det är just det, mina herrar, som är det farliga! Vi kunna icke ställa lagstiftningen för Norrland så, att det praktiska resultatet blir det, att jordägaren för att undgå ansvar för något, som han själf icke gjort sig skyldig till, blir tvungen att vråka sin arrendator. Om dylika vråkning ar förekomma i större utsträckning, är det för resten mycket svårt att verkställa dem i dylika glest befolkade trakter, men äfven om de kunde verkställas, åstadkommes därigenom en oordning och fientlighet, som innebära en verklig social fara.

Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag fyller således icke blott den uppgiften att komplettera arrendelagen, utan enligt min mening fyller Kungl. Maj:ts förslag den än större uppgiften att se till, att det blir ordning och fred i Norrland för framtiden.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen till en början, att därunder yrkats, af herr *Trygger*, att kammaren måtte besluta, att dess godkännande af en lag i detta ämne skedde under förutsättning, att båda kamrarna vid denna riksdag enades om antagande af en lag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne.

Lagförslag om uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne.
(Forts.)

På härefter gjord proposition biföll kammaren berörda yrkande.

Sedermera upptog herr talmannen de beträffande 1 § förekomna yrkandena, dels att utskottets förslag skulle godkännas, dels att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som angifvits i den af herr *Pettersson m. fl.* vid paragrafen fogade reservation.

Vid gjorda propositioner enligt dessa yrkanden förklarades propositionen på godkännande af utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Öfriga delar af förslaget.

Godkändes.

Utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens förut fattade beslut.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 12 och 14 innevarande månad bordlagda utlåtanden och memorial:

n:o 65, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning, dels ock en med föranledande däraf väckt motion,

n:o 66, med föranledande af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om lagutskottets utlåtande, n:o 54, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 59 § i lagen angående våghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891, dels ock väckt motion om ändrad lydelse af nämnda lagrum,

n:o 67, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 6, 7 och 8 §§ i lagen den 18 april 1884 angående tillsyn å förmyndares förvaltning af omyndigs egendom samt till lag om ändrad lydelse af 125 och 127 §§ konkurslagen, och

n:o 68, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser angående laga skiften i Juckasjärvi och Karesuando socknar af Norrbottens län,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 11 och 12 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

n:o 172, i anledning af väckta motioner om anslag till påbörjande af en sakkunnig undersökning af landets alla skogar, och

n:o 173, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående omorganisation af tekniska högskolan m. m. samt i ämnet väckta motioner,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

*Lagförslag
ang. rätt till
pension för
tjänstemän
vid statens
järnvägar
m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets den 11 och 12 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 174, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen, med förslag till lag angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar m. m. samt i ämnet väckta motioner.

I en den 5 mars 1909 till Riksdagen afåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition, n:o 132, hade Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag föreslagit Riksdagen

att antaga vid propositionen fogadt förslag till lag angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar;

att, därest sådan lag blefve af Riksdagen antagen,

dels medgifva,

att beträffande pensionering af sådan personal vid statens järnvägar, hvilken jämlikt 1 § a) och b) i lagen vore undantagen från densammas tillämpning, Kungl. Maj:t ägde utfärda bestämmelser i enlighet med det i statsrådsprotokollet intagna förslag till öfvergångsbestämmelser angående rätt till pension för vissa tjänstemän vid statens järnvägar,

dels ock besluta,

att de jämlikt beslut vid 1906, 1907 och 1908 års riksdagar för hvar och ett af åren 1907, 1908 och 1909, såsom bidrag till bestridande af pensionering af statens järnvägars personal, af trafikmedel afsatta belopp af tillhoppa 1,050,000 kronor jämte den afkastning, som därå kunde hafva uppstått, finge tillgodoföras de i 19 § i lagen samt 22 § i öfvergångsbestämmelserna omförmälda fonder,

till fördelning dem emellan efter samma grunder, som i berörda stadganden funnes angifna i fråga om fördelning af statens järnvägstrafiks pensionsinrättnings tillgångar; samt

att § 1 mom. 2 i aflöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar den 15 november 1907 måtte erhålla viss angifven ändrad lydelse.

*Lagförslag
ang. rätt till
pension för
tjänstemän
vid statens
järnvägar
m. m.
(Forts.)*

Vidare hade till utskottet remitterats fyra särskilda motioner, väckta, tre inom Andra Kammaren, n:o 238, af herr *F. Berglund*, n:o 247, af herr *C. L. Camitz*, och n:o 248, af herr *G. Kobb*, samt en inom Första Kammaren, n:o 77, af herr *G. Billing*, som föreslagit, att Riksdagen, därest Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke af Riksdagen bifölles, måtte medgifva, att såsom bidrag till bestridande af pensionering af statens järnvägars personal, finge, utöfver hvad enligt gällande reglemente för statens järnvägstrafiks pensionsinrättning i sådant afseende kunde komma att utgå af statsmedel, för år 1910 af statens järnvägars trafikmedel afsättas och till statskontoret öfverlämnas ett belopp af 350,000 kronor att af statskontoret, i enlighet med hvad därom kunde varda af Kungl. Maj:t föreskrifvet, tills vidare för ifrågavarande ändamål förvaltas och förräntas, samt att Kungl. Maj:t skulle äga förordna om utbetalande af så stor del af såväl ifrågavarande som de för enahanda ändamål under åren 1907, 1908 och 1909 afsatta belopp, som för ett orubbadt upprätthållande af pensionsinrättningens verksamhet i enlighet med gällande grunder kunde erfordras.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på återopade grunder hemställt,

a) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke för närvarande måtte af Riksdagen bifallas;

b) att herrar Berglunds, Camitz' och Kobbs ofvan berörda motioner måtte anses vara genom hvad i utlåtandet anförts besvarade; samt

c) att Riksdagen med bifall till herr Billings ofvanberörda motion måtte medgifva, att såsom bidrag till bestridande af pensionering af statens järnvägars personal finge, utöfver hvad enligt gällande reglemente för statens järnvägstrafiks pensionsinrättning i sådant afseende kunde komma att utgå af statsmedel, för år 1910 af statens järnvägars trafikmedel afsättas och till statskontoret öfverlämnas ett belopp af 350,000 kronor att af statskontoret, i enlighet med hvad därom kunde varda af Kungl. Maj:t föreskrifvet, tills vidare för ifrågavarande ändamål förvaltas och förräntas; samt att Kungl. Maj:t ägde förordna om utbetalande af så stor del af såväl ifrågavarande som de för enahanda ändamål under åren 1907, 1908 och 1909 afsatta belopp, som för ett orubbadt upprätthållande af pensionsinrättningens verksamhet i enlighet med gällande grunder kunde erfordras.

Lagförslag
ang. rätt till
pension för
tjänstemän
vid statens
järnvägar
m. m.
(Forts.)

Grefve Taube: Herr talman, mina herrar! Till utskottets kläm har jag intet tillägg att göra, utan yrkar bifall till densamma lika så väl som till motiveringen, men vid behandlingen af denna fråga inom utskottet förbehöll jag mig att få yttra några ord.

Såsom man vet, har pensionskassan enligt de matematiska uträkningar, som ägt rum, att med afseende å utbetalande af *nuvarande* pensioner svara för ett belopp af 37 miljoner kronor. När dessa pensioner nu komma att väsentligt höjas — jag erkänner, att äfven premierna komma att höjas, men det blir i alla fall en betydlig höjning af pensionerna — tror jag därför, att det skulle vara fördelaktigt, om det, då frågan ånyo kommer fram nästa år, funnes en så noggrann uträkning som möjligt, öfver hvad de verkliga kostnaderna komma att belöpa sig till. Jag tillåter mig påpeka önskvärdheten häraf endast och allenast, på det att Riksdagen då med öppen blick må gå att fatta beslut och veta, hvad den gör, hvad den åtager sig för utgifter i det fallet. I den kungl. propositionen finnes det något angifvet härutinnan, men jag tror, att det vore önskvärdt att, medan tider är, få en ytterligare utredning, som mera *bestämdt* angifver detta.

Äfven anser jag, att det hade varit önskvärdt, att vid behandlingen af pensionsfrågan för denna stora personal det också hade tagits någon hänsyn till pensioneringen ur de enskilda järnvägarnas pensionskassa och därmed sammanhörande förhållanden. Pensioneringen spelar en icke oväsentlig roll i de enskilda järnvägarnas budget, och det är ju gifvet, att om pensionerna höjas vid statens järnvägar, det kommer fram önskemål i det fallet äfven vid de enskilda järnvägarna. Då deras ekonomi på många ställen är — jag vågar rent ut säga — mindre god, vore det önskvärdt, att ett samarbete vid pensionsfrågans lösande kunde på ett eller annat sätt åga rum.

Jag har dock härvidlag icke alls någon särskild önskan att uttala, utan vill inskränka mig till att få till protokollet antecknade dessa mina ord, i förhoppning att de skola tjäna till någon ledning vid frågans ytterligare behandling.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förevarande hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 11 och 12 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 175, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående tillfällig löneförbättring under år 1910 åt fögderiförvaltningens tjänstemän, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 11 och 12 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 176, i anledning af väckt motion om statsbidrag till aflöningen af bibliotekarien vid skandinaviska afdelningen af Sainte-Geneviève-biblioteket i Paris.

Om statsbidrag till aflöningen af bibliotekarien vid skandinaviska afdelningen af ett bibliotek i Paris.

I en af herr *F. Berg* i Stockholm m. fl. inom Andra Kamraren väckt motion, n:o 148, som öfverlämnats till statsutskottets förberedande behandling, hade föreslagits, att Riksdagen måtte på extra stat för 1910 anvisa ett belopp af 1,600 kronor som bidrag till aflöning för 1909 och 1910 af bibliotekarien vid skandinaviska afdelningen af Sainte-Geneviève-biblioteket i Paris.

Utskottet hade i detta utlåtande på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte på extra stat för 1910 anvisa ett anslag af 1,600 kronor som bidrag till aflöning för 1909 och 1910 af bibliotekarien vid skandinaviska afdelningen af Sainte-Geneviève-biblioteket i Paris.

Reservation hade afgifvits af herrar *G. Billing*, *A. T. Odelberg* och *E. Fränckel*, grefve *P. O. L. Klingspor*, friherre *I. T. Gripstedt*, grefve *C. O. Taube*, samt herrar *G. Ödqvist* och *C. H. Wallentin*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att herr Bergs m. fl.:es ofvanberörda motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr statsrådet Hammarskjöld: Jag ber att få nämna några ord i frågan om beviljande af anslag till bibliotekarien vid skandinaviska afdelningen af Sainte-Geneviève-biblioteket i Paris. Utskottet har tillstyrkt anslaget, men det finns från denna kammare åtskilliga reservanter. Jag vill då endast nämna, hvarför jag för min del anser, att utskottets hemställan bör bifallas. Det är därför, att öfverbibliotekarien vid kungliga biblioteket, som haft tillfälle att afgifva utlåtande i frågan, har vitsordat dels den nuvarande bibliotekariens vid nämnda bibliotek i Paris kompetens, dels att Sverige drager den största fördelen af denna institution; och han uttalar på grund häraf såsom sin mening, att från de synpunkter, som af honom tagits i betraktande, anledning icke kan finnas att vägra bifall till den gjorda ansökningen.

Nu är att märka en sak, som icke finnes nämnd i motionen och icke heller i utskottets betänkande, nämligen att både Danmark och Norge lämna bidrag till denna institution. Om jag minnes rätt, lämna de hvardera 500 kronor.

Likaledes är att märka, att det med klara siffror är visadt, att svenskarne draga vida större fördel af institutionen än andra nationer. Då synes det mig som om, när båda de andra nordiska länderna lämna bidrag och svenskarna äro de, som mest anlita biblioteket, det skulle se underligt ut, om Sverige helt och hållet undandroge sig att lämna något bidrag till detsamma.

*Om statsbi-
drag till aflö-
ningen af bib-
liotekarien vid
skandinaviska
afdelningen
af ett bibliotek
i Paris.
(Forts.)*

Jag vet mycket väl, hvad som är den egentliga orsaken till, att särskildt inom denna kammare man icke finner det, om jag så må uttrycka mig, smakligt att lämna bidrag, och det är de politiska åsikterna hos den man, som för närvarande är anställd såsom bibliotekarie vid institutionen. Det synes mig dock icke vara fullt rätt, att, när man bedömer en fråga sådan som denna, taga hänsyn till subjektiva grunder, utan man bör låta de objektiva skälen tala. Man har icke, synes det mig, rättighet att taga hänsyn till en persons politiska åsikter, hvilka i ett fall som detta icke hafva någon inverkan på själfva saken. Jag behöfver väl knappast misstänkas för att vara någon särskild vän af socialistiska läror och af socialdemokratien, det tror jag mig i både ord och handling hafva visat tämligen tydligt. Men jag vill skilja mellan person och sak, och jag kan se bort från de politiska åsikter, som mannen har, och i stället tänka på att han behöfs på platsen och att han gör nytta, där han är. Jag beklagar lifligt det skriftställeriet, som han idkat i en emot sitt fosterland dålig riktning. Jag har dock anledning tro, att detsamma, om det icke alldeles har upphört, likväl kommer att upphöra; och jag vill för min del säga, att jag kan icke motsätta mig beviljandet af det anslag, som här är ifrågasatt.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Fränckel: Herr talman, mina herrar! Som kammaren behagade finna af betänkandet, voro meningarna inom utskottet mycket delade om föreliggande förslag. Ett af reservanternas viktigaste skäl var, att här förelåg en framställning, som redan, kan man säga, innan detta betänkande afgafs, hade varit föremål för Kungl. Maj:ts pröfning, och denna pröfning gaf till resultat, att Kungl. Maj:t icke ansåg sig vilja bevilja anslaget och icke heller ansåg sig vilja framlägga någon proposition i ämnet. För min del anser jag, att man bör vara mycket försiktig, då man skall bevilja anslag för anställande i utlandet af tjänstemän, och här föreligger ett sådant fall, där, om jag så må säga, en själfgjord befattning nu skall kastas på svenska staten för att staten skall vara med och aflöna en så beskaffad tjänst. Staten skall lämna ett bidrag till en tjänst, där staten icke har rättighet att på något sätt yttra sig eller deltaga i bestämmandet om hvem som skall få den tjänsten, utan staten skall endast bevilja ett anslag på grund däraf att den inrättning, som nu använder mannen i fråga, är och troligen fortfarande blir för våra landsmän i Paris ganska angenäm och nyttig. Detta synes mig vara allt för svaga skäl för att staten skall inlåta sig på ett sådant aflönande och när, som jag nyss nämnde, den pröfning, som Kungl. Maj:t underkastat ärendet, därvid man ju kan vara öfvertygad om att regeringen äfven sett till i hvad mån det kan vara riktigt och nyttigt att för framtiden anställa en så beskaffad person vid detta bibliotek, när, säger jag, denna pröfning ledt till,

att man icke ville bifalla saken, har det synts reservanterna, som om man här hos Riksdagen, sedan enskilda motionärer väckt förslag i ärendet, icke skulle kunna anse, att dessa varit i tillfälle att pröfva saken bättre, än hvad regeringen kunnat göra. Vi ha således icke kunnat göra annat än att ställa oss på rent afslag.

Om statsbidrag till aflöningen af bibliotekarien vid skandinaviska afdelningen af ett bibliotek i Paris.
(Forts.)

Nu har den siste talaren nämnt en fråga, som jag trodde för min del att man skulle undvika att nämna här, nämligen den författareverksamhet, som mannen i fråga har utöfvat och som förra gången, då ärendet var före i Andra Kammaren, där framhölls såsom ett mycket viktigt skäl, hvarför man icke borde använda en så beskaffad person på denna plats. Nu säger den ärade talaren, att man får antaga att en förändring i detta afseende skall ske. Man har således icke visshet om, att den person det här är fråga om att anställa, utom den direkta nytta han skall göra vid biblioteket icke kan skada våra förhållanden på annat sätt. Jag har emellertid icke låtit detta skäl inverka på mig, utan jag har ställt mig på afslag af det principiella skäl angående anställande af tjänstemän i utlandet, hvarom jag nyss yttrade mig. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr vice talmannen: Herrarna se af reservationen, att den är motiverad på följande sätt: »Enligt hvad utskottet inhämtat, har filosofie kandidaten Palmers i motionen omförmälda ansökning om statsanslag för ifrågavarande ändamål numera varit föremål för slutlig pröfning inom regeringen, utan att emellertid densamma ansetts böra föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.»

När utskottet har sagt detta och statsrådet Hammarskjöld har uppträdt emot reservationen, så kunde det ligga nära till hands att antaga, att reservanterna här hade sagt något annat och mer än som de kunna stå för. Men jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, att den förste talaren icke talade från statsrådsbänken utan från Kalmar-bänken, hvaraf kammaren kan förstå detsamma, som jag har väl vetat förut, att statsrådet Hammarskjöld för sin del önskade en kungl. proposition i detta ärende, men att regeringen det oakadt icke ansåg, att någon sådan borde framkomma. Däraf finner kammaren naturligtvis, att det måste hafva förelegat mycket starka grunder för regeringen att afslå den till regeringen framkomna hemställan, ty det visar ju, att regeringen trots föredragande regeringsledamotens förslag har motsatt sig saken.

Mig förekommer det, som om det lika litet 1909 som 1908 och 1906 vore skäl att bifalla denna framställning, ty i grunden föreligga alldeles samma motiv nu för afslag som förut. Visserligen är det den skillnaden att öfverbibliotekarien Dahlgren nu icke har bestämdt afstyrkt anslaget, men hans vitsord är dock icke af någon synnerligt kvalificerad tillstyrkande art, när han oakadt all påtryckning icke ansett sig kunna skriva mer, än att anledning icke kan finnas att vägra bifall till den gjorda ansökan. Det är icke

Om statsbidrag till aflönningen af bibliotekarien vid skandinaviska afdelningen af ett bibliotek i Paris.
(Forts.)

mycket rekommenderande. Skälen emot bifall till ansökan kunna vara både af formell, reell och personlig art. Det kan väl icke bestridas, att det är en anomali i att svenska staten beviljar anslag till ett arbetes utförande i en fransk institution, i fråga om hvilken, liksom i fråga om denne tjänstemans tillsättande och instruktion, svenska staten icke har något ord att säga. Nu är motionen af den art i klämman, att man icke är riktigt på det klara med huruvida fråga är om ett anslag till denna franska institution eller om ett personligt anslag, ty här står i klämman »bidrag till aflönning för 1909 och 1910 af bibliotekarien vid skandinaviska afdelningen af Sainte-Geneviève-biblioteket i Paris.» Det är icke klart för mig huruvida anslaget är till institutionen eller till viss person.

Men den förste talaren inledde frågan på det personliga området och det är alldeles klart, att det är personliga skäl, som hafva framkallat motionen. Jag skall icke gå längre och icke säga någonting mer än den förste talaren, som sade, att man hade icke rättighet att taga hänsyn till en persons politiska åsikter, om icke dessa hade något inflytande på själfva saken. Han sade, att ehuru denne ifrågavarande man mot sitt fosterland i lång tid ända intill det sista fört ett ganska fientligt skriftställereri, så skulle man dock icke taga hänsyn därtill, emedan det icke hade något inflytande på hans verksamhet. Detta sista kan jag icke gå in på och det af två skäl, som hafva förelegat i de handlingar, som statsutskottet hade att granska i fjol. Denne tjänsteman åligger att åtminstone till eu stor del utvälja den svenska litteratur, som kan komma till detta bibliotek, och därvid lära väl icke de politiska åsikterna vara utan sin betydelse. Och hvad som är ännu betydelsefullare — och det inhämtades af de papper, som förelågo i fjol, fastän icke i år — denne man har icke blott denna gärning, utan han har ock till uppgift att meddela åt utläningar och hvilka som sådant begära notiser, underrättelser och upplysningar angående svenska förhållanden. Jag kan icke föreställa mig, att icke på dessa saker en persons ståndpunkt har något inflytande.

Slutligen har anförts såsom ett bevekande skäl att grannländerna, de nordiska länderna, lämna bidrag. Mina herrar, det är icke så underligt, ty det är icke skrifvet mot dem så som det är skrifvet emot Sverige och allra minst kan man undra på att Norge lämnat bidrag, då man tänker på hvad som skrefs 1905.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr statsrådet Hammarskjöld: Den siste talaren fann det vara en anomali, om svenska staten skulle lämna bidrag till aflönande af en tjänsteman vid en utländsk institution. Är det en anomali, så har den emellertid ägt rum förr, ty 1903, 1904 och 1905 lämnades af statsmedel understöd till alldeles samma institution, och då var det icke en svensk man, utan en norрман, som beklädde platsen, men det var svenska pengar, som bidrogo till

hans aflönande. Det är således ingenting nytt, som här är föreslaget, utan det är endast ett fortsättande af hvad som förut ägt rum.

Herr Billing yttrade äfven, att jag skulle hafva sagt, att den nuvarande bibliotekarien ända in i det sista idkat ett fosterlandsfientligt skriftställer. Det tror jag icke, att jag yttrade. Jag nämnde, att jag visste icke hur det kan vara på senare tid, och det har jag icke reda på, men jag yttrade, att jag hade anledning tro, att om han gjort det på senare tiden, komme det att upphöra.

Vidare nämndes af samme talare, att det är så mycket betänkligare att låta honom få ett anslag, som det är han som skall utvälja den litteratur, som inköpes. Detta är ett misstag, ty det finns egentligen inga pengar att inköpa litteratur för. Hela det anslag, som utgår till sådant ändamål, är franska pengar, 8,000 francs, som skola räcka till aflönande äfven af de franska bibliotekstjänstemännen vid denna institution. Det blir ingenting eller så godt som ingenting öfver att köpa böcker för, utan den stora accession, som faktiskt äger rum, kommer genom gåfvor af svenska förläggare, och på dem har bibliotekarien naturligtvis intet inflytande.

Till sist vill jag tillägga hvad jag glömde i mitt första anförande, att det är ingalunda ensamt öfverbibliotekarien Dahlgren, som förklarar sig icke vilja vägra bifall till den gjorda ansökningsen, utan äfven svenske ministern i Paris har i ett långt och grundligt utlåtande yttrat, att han rekommenderar anslaget — jag kommer icke ihåg ordalagen, men han anser i hvarje fall, att framställningen bör bifallas.

Jag ber fortfarande att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Blomberg: Jag skall till den föregående diskussionen icke foga många ord. Jag vill endast säga, att här föreligger ett förslag af den egendomliga natur, att det afser ett upphäfvande af det beslut föregående års riksdag fattat. Vid föregående års riksdag motionerades om, att man skulle bevilja samma belopp, 1,600 kronor, för åren 1908 och 1909. Detta blef af Riksdagen afslaget. Nu hemställas i motionen, att Riksdagen skall bevilja ett anslag på 1,600 kronor, för åren 1909 och 1910. Detta menar jag icke bör få ske, utan att man kan anföra alldeles säregna grunder därför. Man måste respektera det beslut, som en riksdag fattar, och icke på detta sätt på en omväg kullkasta detsamma.

Jag yrkar afslag å motionen och bifall till reservanternas hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Billing m. fl. vid ut-

Om statsbidrag till aflönningen af bibliotekarien vid skandinaviska afdelningen af ett bibliotek i Paris.
(Forts.)

låtandet afgifna reservation, och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 11 och 12 innevarande maj bordlagda utlåtanden och memorial:

n:o 177, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Stockholms stad af visst område utaf Norra Djurgården m. m.,

n:o 178, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af en byggnad, innehållande lokaler för krigshögskolan och krigshofrätten med flera institutioner och myndigheter samt en i ämnet väckt motion,

n:o 179, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående om- och tillbyggande af Kronprinsens husarregementes kokinrättningsbyggnad i Malmö samt om uppförande därstädes af en mässbyggnad för regementets underofficerare och manskap m. m.,

n:o 180, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till marinintendenturkåren m. m.,

n:o 181, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa områden från Visborgs kungsladugård i Gottlands län,

n:o 182, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition i fråga om beredande vid afvittring af hemmanet Dajkanvik n:o 1 i Västerbottens län af skogsanslag åt nämnda hemman,

n:o 183, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till Västmanlands läns landsting af besittningsrätten till kronolägenheten Slottsvreten och en del af kronolägenheten Stallhagen inom Västerås stads område,

n:o 184, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående optionsrätt vid förestående utarrendering af kronoängen Stora Oxhagen n:o 2 i Göteborgs och Bohus län,

n:o 185, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse på arrende af staten tillhöriga vattenfall i Lagan vid Götaström och Fågelfors m. m. i Jönköpings län, samt

n:o 186, med förslag till åtskilliga stadganden att införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets den 11 och 12 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 3, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition, n:o 12, med förslag till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster, dels väckta motioner i ämnet.

*Lagförslag
angående till-
sättning af
prästerliga
tjänster.*

Genom en den 31 december 1908 dagtecknad proposition, n:o 12, hvilken blifvit hänvisad till förberedande behandling af särskilda utskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, jämlikt § 87 regeringsformen föreslagit Riksdagen att antaga vid propositionen fogadt förslag till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster.

Till behandling hade utskottet jämväl fått mottaga sju med anledning af propositionen väckta motioner, nämligen

inom Första Kammaren:

af herr *C. A. Sjöcrona*, n:o 45; och
af herr *P. Sörensson*, n:o 48; samt

inom Andra Kammaren:

af herr *A. J. Hagström*, n:o 34;
af herr *C. L. Olausson*, n:o 184;
af herr *A. Schotte*, n:o 186, i hvilken motion fem ledamöter af kammaren instämt;
af herr *A. Fornander*, n:o 187; samt
af herr *D. Persson* i Tällberg, n:o 244.

I förenämnda motioner yrkades: af herr *C. A. Sjöcrona* ändring i lagförslagets bestämmelser om tjänstårsberäkning för präst; af herrar *A. J. Hagström* och *A. Fornander* borttagande af stiftsbandet; af herrar *P. Sörensson* och *A. Schotte* ändring i stadgandena angående rösträtt vid prästval; af herr *Sörensson* ändring jämväl i bestämmelserna om fjärde profpredikants kallande; samt af herrar *C. L. Olausson* och *D. Persson* ändring i hvad förslaget innehölle om rösträttens utöfvande genom personlig inställelse vid valtillfället.

Utskottet hade i detta utlåtande på åberopade grunder hemställt, att Riksdagen måtte — med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster icke kunnat oförändradt bifallas — i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med bifall till herr *C. A. Sjöcronas* motion, n:o 45, men med afslag å herr *P. Sörenssons* motion, n:o 48, herr *A. J. Hagströms* motion, n:o 34, herr *C. L. Olaussons* motion, n:o 184, herr *A. Schottes* motion, n:o 186, herr *A. Fornanders* motion, n:o 187, samt herr *D. Perssons* i Tällberg motion, n:o 244, för sin

*Lagförslag
angående till-
sättning af
prästerliga
tjänster.
(Forts.)*

del antaga förslag till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster, af den lydelse, utskottets utlåtande utvisade.

Vid föredragning af utlåtandet begärdes ordet af

Herr Sjöcrona, som yttrade: I afseende å föredragningen af ifrågavarande betänkande tillåter jag mig hemställa, att först föredrages lagförslaget paragrafvis, därpå ingress och rubrik samt utskottets hemställan;

att vid behandlingen af första paragrafen öfverläggningen må omfatta förslaget i dess helhet;

att uppläsande af de särskilda paragraferna icke må erfordras i annat fall, än då sådant af någon kammarens ledamot yrkas;

att, därest en eller annan del af författningen återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afseende å de delar, som blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana ändringar, som af ifrågavarande ändringar i återförvisade delar kunna föranledas.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Utskottets förslag till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster.

§§ 1 och 2.

Godkändes.

§ 3.

Denna paragraf lydde sålunda:

1. Till prästerlig tjänst njute präst befodringsrätt endast inom det stift, han tillhör, där han icke, efter ty i § 28 sägs, varder af församling i annat stift kallad till fjärde profpredikant eller eljest enligt denna lag äger vidsträcktare rätt eller ock sådan rätt är honom särskildt af Konungen meddelad.

2. Befodringsrätt till domprostbefattning samt till prästerlig tjänst i Stockholm skall stå öppen för hela rikets prästerskap.

3. Präst, som tillhör Härnösands eller Luleå stift, skall äga befodringsrätt inom båda dessa stift.

Herr von Möller: Det är nu många år sedan jag yttrade mig i denna fråga, och jag skall icke göra något yrkande, emedan jag vet, att kammaren följer sina utskottsledamöter allra helst i en fråga sådan som denna. Men jag skall i alla fall be att för de af kammarens ledamöter, som icke voro här i riksdagen åren 1900—1903,

i korthet få referera, hur ställningen var, då frågan sista gången här var före eller år 1903. Då afslog kammaren visserligen framställningen om indigenatsrättens upphäfvande med omkring 20 rösters majoritet. Dock uppgick minoriteten, efter hvad jag vill minnas, till några och fyrtio röster. Vid förra årets kyrkomöte var det helt nära, att en motion gående ut på detsamma, hade bifallits. Aflagsyrkandet bifölls nämligen med endast fyra rösters majoritet. Man torde böra observera detta såsom ett tidens tecken. Vidare ha vid åtskilliga prästmöten fattats resolutioner till förmån för en förändring beträffande indigenatsrätten, så till exempel i Västerås stift och i ärkestiftet. Jag skall icke trötta herrarna med att upprepa några skäl, ty att anföra skäl torde här vara fullkomligt ändamålslost, men jag anhåller att åtminstone för herrarna få läsa upp hvad till en början prästmötet i Västerås år 1908 sade. Detta möte uttalade sig angående indigenatsrättens upphäfvande på följande sätt: »I denna sak vore af allra största betydelse, att den isolering, hvori både prästerna och stiftet nu stå till hvarandra, upphäfdes, och prästerskapet mera kunde känna sig som en man till ökad kraft i gemensamt arbete för de många betydelsefulla uppgifter, som äro svenska kyrkan förelagda».

I samma anda uttalade sig Uppsala ärkestifts präster år 1902. En motionär i kyrkomötet uttalar sig om indigenatsrätten sålunda: »Så länge indigenatsrättens skiljemurar ännu i särskild grad markera den svenska folkkyrkans sonderfallande i lika många småkyrkor, som det finnes stift, så länge förhindras en hälsosam omsättning af de själavårdande krafterna och därigenom den andliga lifaktighet, som i nya friska flöden kunde tillföras den ena landsändan från den andra. Kyrkan stelnar i sina stift och dessa åter i sina särskilda traditioner, former och plägseder, kassor och särintressen. Prästernas redan förut nog så stora benägenhet att växa fast i smärre åskådningar och i vissa former befordras för visso af deras isolering i de särskilda stiftet med där rådande ensartade förhållanden.»

Jag torde få anföra ännu en auktoritet, en biskop. Det är visserligen den yngste af dem, men jag hoppas, att herrarna i alla fall godkänna den auktoriteten. »Reformen», säger biskop Bergqvist, »skulle också verka till förmån för större enhetlighet i kristendomsförkunnelsen och den kristliga åskådningen inom kyrkan. Nu har det arbetat sig fram olika kristendomstyper inom olika delar af kyrkan. Det finnes en sydsvensk kristendomstyp, och det finnes en nordsvensk kristendomstyp. Det kan ju hända, att detta icke är något att beklaga. Men jag tror, att det vore nyttigt, om en cirkulation inom kyrkan ägde rum, så att dessa olika typer komme i större kontakt med hvarandra och icke finge tillfälle att utveckla de ensidigheter som onekligen gärna vilja framträda.» Jag delar denna uppfattning och tror mig kunna säga, att jag har någon erfarenhet om, huru fördärligt just detta stelnande i former och i vissa åskådningar kan vara icke blott för de *petrificerade* utan äfven

*Lagförslag
angående till-
sättning af
prästerliga
tjänster.
(Forts.)*

Lagförslag
angående till-
sättning af
prästerliga
tjänster.
(Forts.)

för de *petrificerande* själfva, ty icke är det lämpligt, att dylika andliga petrifikat anbringas i predikstolen såsom församlingens lärare!

Det anfördes år 1900 mot mig ett skäl, som är rätt karakteristiskt för denna riktning, och jag ber få citera, hvad den biskoplige talaren, som icke längre tillhör riksdagen, anförde. Han sade, att om stiftsbandet toges bort, skulle det beklagliga inträffa — jag kommer nu icke ihåg ordalydelsen — att å hufvudets vägnar mindre begåfvade präster icke skulle kunna vinna befordran. Jag tillät mig då den frågan: Vore det icke för svenska kyrkan och de svenska prästerna lyckligt, om enfaldiga präster icke blefve befordrade? Detta påstående måste vara gjordt på skämt, sade jag. Jag erhöll då det svaret, att det var sagdt på fullaste allvar. Således: Bibehållandet af stiftsbandet ökar befordringsmöjligheten för de mindre begåfvade prästmännen! Då jag anser, att man borde om möjligt se till att få de mest begåfvade och mest lämpliga männen för dessa befattningar, har detta också för mig varit ett skäl af icke oväsentlig betydelse i fråga om indigenatsrättens upphäfvande.

Jag vet nog, att det mot ifrågavarande förändring kan göras många anmärkningar af administrativt teknisk art. Men för mig är den andliga betydelsen och innebörden samt den vinst, vi skulle skörda af en sådan anordning, så betydligt öfvervägande, att jag bortser från de smärre olägenheter och svårigheter, som uppstå i jämförelse med den ovedersägligt stora vinsten både för kyrkan och församlingarna, allra helst i de olyckliga stift, där den kyrkliga uppfattningen stelnar i dogmer och ensidighet och där folket är på väg att blifva förvandladt till andliga petrifikat. Utaf dessa skäl kommer jag att, om det blir votering, rösta för den reservation, som är afgifven af herrar Söderbergh, Byström m. fl.

Herr vice talmannen: Med den rätt, som lämnats, ber jag att något få yttra mig öfver lagförslaget i dess helhet.

Bestämmelsen i regeringsformen, att till tjänster skola utnämnas personer endast efter förtjänst och skicklighet, borde ha sin tillämpning också för präster, men så sker icke, utan vid prästers befordran göra sig gällande, väl icke i alla men åtminstone i många fall, icke förtjänst och skicklighet hos de sökande utan helt andra grunder. Det är icke underligt, att det inom svenska prästerskapet råder ett djupt och allmänt missnöje med det sätt, på hvilket svenska präster befordras, och den, som känner till detta befordringssätt icke blott sådant det ter sig i lagparagrafer utan så som det gestaltar sig i verkligheten, han kan icke säga annat än att detta missnöje är i hög grad väl befogadt. Det ger sig uttryck på mångfaldiga sätt genom framläggande af mångfaldiga förslag till ändringar. Så har t. ex. till Kungl. Maj:t inkommit en petition, undertecknad af femhundra präster, med anhållan om en sådan förändring, att prästvalen skulle alldeles upphöra och de svenska prästerna tillsättas såsom andra tjänstemän i staten direkt af Kungl. Maj:t. Jag har

nämnt denna petition såsom en exponent för det missnöje, som råder. För egen del anser jag, att den petitionen icke *kan* bifallas och icke *bör* bifallas, men jag har velat nämna den såsom ett uttryck för, att det är af högsta behof påkalladt, att en ändring måtte komma att ske.

*Lagförslag
angående till-
sättning af
prästerliga
tjänster.
(Forts.)*

Nu föreligger här ett förslag till lag om prästval, och det förslaget har framkommit af en verklig välmening mot det svenska prästerskapet, det kan ingen neka till. Men förslaget är dock af den beskaffenhet, att det visst icke råder bot på de svåra olägenheterna, utan jag fruktar, att det i stort sedt leder till ännu svårare förhållanden än dem, i hvilka vi nu äro ställda. Lagförslaget innehåller en och annan bestämmelse, som från min synpunkt att betrakta saken är värdefull. Men såvidt jag af denna lag kan förstå, kommer genom dess tillämpning det svenska prästerskapet väl icke mindre utan mera än hittills att blifva beroende af valen och af alla de tillfälligheter, alla de ofta ledsamma faktorer, som nu inverka på valen.

Det är visserligen sant, att en genomgående tanke i lagförslaget är att oftare än hittills skulle utnämmande af kyrkoherde läggas i Kungl. Maj:ts hand, och att däri skulle kunna ligga en garanti. Det gör så — på papperet! Men i verkligheten tillmäter jag denna garanti en ringa betydelse därför, att erfarenheten visar, att Kungl. Maj:t så godt som utan undantag utnämner till kyrkoherde den, som erhållit de flesta rösterna, och att Kungl. Maj:t kommer att fortfara att så göra, det betvivlar jag icke, utan jag är viss på, att det kommer allt mer och mer att bli på det sättet. Denna praxis har så inrotat sig i det allmänna medvetandet, att vi t. ex. nyligen, då det gällt val af pastor i ett par af Stockholms församlingar, i morgontidningarna läst, icke att den och den blifvit vald, utan att den och den blifvit församlingens nya kyrkoherde. Så har det ingått i medvetandet, att den, som fått de flesta rösterna, är eo ipso utnämnd. Ja, han *blir* utnämnd, det är ju sant, och jag vill icke härutinnan inlägga något klander mot regeringen, ty jag har själf för stor erfarenhet af hur obehagligt det är att gå ifrån församlingens vota. Församlingens vota, det är en makt, som gör sig gällande och gör sig allt mer och mer gällande. Men om herrarna visste, hur det kan gå till, huru det går till och huru det *oftast* går till vid prästval, skulle herrarna med mig känna det såsom en verklig förnedring och förödmjukelse för det svenska prästerskapet att utsättas för sådant, och det är säkert, att icke utfalla valen efter de sökandes förtjänst och skicklighet i de flesta fall, utan efter helt andra grunder. Därför får jag säga, att jag ställer mig i hög grad tveksam emot det kungl. förslaget och emot utskottets förslag, som är affattadt i hufvudsaklig öfverensstämmelse därmed. Men när jag väger det ena mot det andra, så vill jag dock icke vägra att med min röst medverka till dess antagande, men under det bestämda villkoret, att man icke går att sätta våra präster under massans välde i högre grad än hvad

*Lagförslag
angående till-
sättning af
prästerliga
tjänster.*
(Forts.)

fallet skulle bli efter den kungl. propositionen eller under villkor att reservationerna från Andra Kammaren i hufvudsak icke blifva bifallna. Ty det säger jag, att om de två reservationerna eller blott den ena af dem, antingen den om stiftsbandets upplösning eller den om ytterligare utsträckning af rösträtten, kommer att föreslås till antagande, då kommer jag att på det allra enträgnaste anhålla, att Första Kammaren måtte afslå hela förslaget, ty då är det vida bättre att vi få behålla det som vi nu ha, än att komma till hvad i en eller båda af reservationerna föreslås.

Jag skall nu be att få säga några ord om förslaget beträffande stiftsbandets upplösning, hvarom den siste talaren yttrade sig. Då vill jag först fästa kammarens uppmärksamhet på, att stiftsbandet är i två väsentliga afseenden redan löst, ty då förr i världen en teologie kandidat skulle ingå i prästämbetet, så måste han ingå i det stift, som han genom födelsen tillhörde. Nu är det icke så, utan nu står det honom fullkomligt fritt att gå in i hvilket af våra stift som helst, således indigenatsbestämmelsen är upphäfd, eller stiftsbandet är i begynnelsepunkten upphäfdt. Men vidare är det upphäfdt med afseende på församlingarnas rätt i visst fall, ty dessa ha rätt att kalla till fjärde profpredikant en präst från hvilket stift som helst. Således är stiftsbandet i två afseenden upplöst. Men nu yrkas det här, och det har skett äfven förut, att det skulle lösas också i andra afseenden, och jag vill ju icke bestrida, att stiftsbandets borttagande kan hafva sina förmåner med sig, men jag är viss om, att det har mycket större skador med sig. Därför finns det mycket starka skäl att behålla den ordning, som vi i detta afseende ha. Det finns i detta hänseende hvad jag skulle vilja kalla både för moraliska skäl och för administrativa skäl. Man får icke betrakta förhållandet mellan församlingen och prästen på samma sätt som förhållandet mellan andra tjänstemän och den allmänhet, som med dem har att göra. När det är fråga om att utsträcka rösträtten eller rätten för församlingarna att kalla eller bestämman om tillsättningen, då lägger man stor vikt vid det personliga förhållandet mellan prästen och församlingen, och vid att de rätt skola förstå hvarandra. Men när det är fråga om stiftsbandet, bortser man härifrån. Men tro herrarna, att det icke har sin betydelse såsom förutsättning för att man skall förstå hvarandra, att man är ifrån samma hemort eller födelseort, ifrån samma stift? Tro herrarna verkligen, att en norrlänning från Luleå stift skulle ha lätt att göra sig förstådd och att själf förstå en församling nere på Söderslätt i Skåne? Eller tro herrarna att en söderslätsbo, om han skickades till Norrland, skulle ha lätt att förstå befolkningen där eller bli förstådd af den? Jag tror icke, att det skulle gå så lätt. Och i afseende på, om jag så får säga, själfva befordringen skulle reformen förorsaka betydande olägenheter. Om det vore allmän ansökningsrätt och domkapitlet skulle upprätta förslag, är det ju alldeles uppenbart, att det icke skulle kunna upprätta förslaget med

ledning af något annat än pappersmeriter, och då skulle åtgärden inskränka sig endast till en addition af så och så många år och så och så många betyg. Nu har det ständigt påyrkats såsom något önskvärdt, att man, när förslag upprättades, skulle, hvad lagen också föreskrifver, taga hänsyn icke blott till dessa pappersmeriter utan till alla de särskilda kvalifikationer, som kunde anses vara särskildt önskvärda för en särskild befattning. Hela denna synpunkt måste emellertid genom denna reform falla undan, och det blefve blott det byråkratiska räknesättet med år och betyg o. s. v. Om jag nu medger, att det möjligen finnes förmåner med denna reform, så måste man väl ändock medge, att det anförda innebär en mycket stark betänklighet.

*Lagförslag
angående till-
sättning af
prästerliga
tjänster.
(Forts.)*

Men så kommer jag till den administrativa sidan af saken, och då vågar jag påstå, att det är alldeles omöjligt att upphäfva stiftsbandet utan att göra en fullständig omläggning af hela den kyrkliga administrationen. Jag skall försöka att i största korthet och klarhet motivera detta mitt påstående.

Två regler äro gällande inom den kyrkliga administrationen. Den ena är den, att åt hvarje präst skall gifvas tjänstgöring, den andra är den, att hvarje församling skall erhålla sin präst eller prästerliga tjänst. Man får icke låta en präst gå utan tjänstgöring och får icke lämna en församling, ett pastorat, utan präst. Följden af detta är, att man strängt taget icke bör hafva och icke utan mycket stora olägenheter kan hafva en präst för mycket eller en präst för litet. Har man för många präster, så stöter man på den svårigheten, att man icke har platser att ställa dem på, fastän lagen ålägger detta. Har man för få präster, kan man icke åt församlingarna bereda deras prästerliga vård. Det är underligt, att det under sådana förhållanden icke går sönder. Ja, det går ihop med mycket stora svårigheter! Man får ha många bekymmer för att kunna ordna förhållandena. Men om nu stiftsbandet löstes, hvad blefve då följden? Om man hade t. ex. 100 präster och utaf dem 10 sökte till ett annat stift, huru skulle man göra då? Eller om man hade 100 präster, och det komme 10 från ett annat stift, hur skulle man då förfara? Förslaget leder, såvidt jag kan begripa, till sådana faktiska svårigheter, att jag gärna kan kalla dem omöjligheter, såvidt man icke vill lägga om hela den nuvarande ordningen. Fördelarna med förändringen äro ej så stora, att man det bör göra. Min åsikt är, att den nuvarande anordningen trots sina olägenheter har större fördelar än nackdelar.

Så kommer jag till den andra hufvudreservationen emot utskottets förslag, den som går ut på, att man icke blott skulle utsträcka rösträtten till alla dem, som äga rösträtt på kyrkostämma jämte deras hustrur, utan att man skulle utsträcka den till alla till myndiga år komna personer. Det kungl. förslaget går, tycker jag, sannernligen så långt som någon förständig människa kan vilja gå, och det går mycket längre än jag ville gå. Men jag får väl resignera.

*Lagförslag
angående till-
sättning af
prästerliga
tjänster.
(Forts.)*

Men tänk er, mina herrar, att hela graderingen i röstskalan skulle upphävas! Jag tycker, att man kunde ha stannat vid den gradering, som blifvit fastslagen genom de stora besluten åren 1907 och 1909, och att man väl kunde ha behållit åtminstone den 40-gradiga skalan. Det hade då icke varit för mycket. Nu har regeringen åter gått så långt, som den då vågat gå. Jag begriper, att det är ett stycke politik i detta, i det man antog, att detta förslag var det enda, som man kunde få igenom, menande, att hade man icke gått så långt, så hade man icke fått det antaget. Jag misstänker, att regeringen hade haft en bättre politik, om regeringen här hade föreslagit den 40-gradiga röstskalan, lika visst som jag tror, att regeringen år 1907 icke bort ha föreslagit den 40-gradiga röstskalan utan en högre. Nu har emellertid regeringen gått så långt som möjligt, men naturligtvis om regeringen hade föreslagit, att alla, som varit 21 år, skulle äga rösträtt till prästval, så hade man antagligen invändt: Nej, vi skola gå ned t. ex. till 15 år, ty det är klart att man skall bjuda öfver, eljest hade man icke rykte för liberalism. Äfven nu går man längre än regeringen och föreslår, att alla till en ålder af 21 år komna personer skola ha rösträtt och därtill lika rösträtt, och en anvisning härtill har man fått från högre ort, nämligen från högsta domstolens pluralitet. Inom parentes kan jag icke underlåta att säga, att det förekommer mig, som om denna pluralitets ledamöter i högsta domstolen härvid hade gått utanför högsta domstolens egentliga uppgift och inlåtit sig på politik. Emellertid skall det nu vara så att den s. k. personlighetsprincipen här skall gälla. Personlighetsprincipen! Ja, den är en abstraktion; det är ett oriktigt namn att kalla hvad man åsyftar för personlighetsprincipen, ty vill man inlägga någon sund betydelse i ordet »personlighetsprincip», så borde det innebära, att det skulle bero på personlighetens art hvad makt och inflytande han bör öfva i ena eller andra fallet. Men här är det tvärtom så att hvad en personlighet är, det betyder ingenting, blott han är ett nummer i massan. Man gör ständigt missbruk med denna term »personlighetsprincipen». Man skulle i stället använda uttrycket »massprincipen», ty det är här icke personligheten, som gör sig gällande, utan det är fråga om massan. Hvad innebär ett bifall till reservationen? Jo, det innebär förfärliga frestelser för våra unga präster. Tänkt er, mina herrar, det skulle behövas blott, att det skulle vara ett visst antal som rösta, för att en person skulle kunna kallas till fjärde profpredikant och utnännas till kyrkoherde. Tänkt er en ung präst, som kommer i ett samhälle, där det är en ofantlig massa, tillhörande en viss riktning, en viss politisk åskådning, hvilken frestelse för denna unga människa att genom att hylla denna riktning erhålla befordran till det pastoratet! Hur tro herrarna, att ett val här i Stockholm efter reservationen skulle utfalla? Hvem tro herrarna efter de valgrunderna skulle bli kyrkoherde t. ex. i Maria? Vi kunna ju se på riksdagsmannavalen. Vidare skulle ett bifall

till reservationen medföra en ännu större förödmjukelse för vårt svenska prästerskap, men det är sannerligen förödmjukadt nog genom det sätt, på hvilket det behandlas vid prästvalen. Slutligen skulle en sådan anordning medföra en alldeles olidlig agitation och svåra strider inom församlingarna och åstadkomma så mycken split och så mycken ovilja, att, när allt detta väckts upp, det skulle fordras lång tid för att stilla och lugna.

Jag har intet annat yrkande än på bifall till paragrafen.

*Lagförslag
angående till-
sättning af
prästerliga
tjänster.
(Forts.)*

Herr von Möller: Jag tillät mig göra några anteckningar, under det att den föregående talaren hade ordet. Han sade, att om stiftsbandet skulle lösas, skulle detta vålla domkapitlen mycket stora svårigheter. Jag vill icke trötta kammaren med några detaljer. Jag tror, att de, som äro intresserade häraf, kunna finna detta i betänkandet, där motionärens skäl utförligt framhållas. Han säger där, att likaväl som vid tillsättning af folkskollärare, likaväl kan det gå för sig här genom att domkapitlen sins emellan få korrepondera om vederbörande sökandes lämplighet.

Och den ärade talaren nämnde sedan om samhörigheten mellan församlingarna och prästerna, att de böra känna hvarandra. Jag ber att få fråga, om detta är fallet i våra båda nordligaste stift, som tillsammans äro betydligt större än hela det öfriga landet. Känna där församlingarne och prästerna, som bo i norra delen af dessa stift, dem, som bo i de södra delarne? Det är nog icke någon säkerhet därför.

Det är också ett annat skäl, som jag erinrar mig och som af talaren anfördes för nio år sedan och som redan då väckte min förvåning, emedan det anfördes af en ledamot af svenska akademien. Han sade, att om till exempel en skåning fore till Norrland eller en norrländing fore till Skåne för afläggande af predikoprop, så skulle folket icke kunna förstå vederbörande präst. Jag tillät mig då verkligen svara den ärade talaren, och jag upprepar detsamma nu: Vore det för mycket begärdt, att äfven skåningarna lärde både att förstå och tala svenska?

Det nämndes om de administrativa svårigheterna. Biskop Bergqvist är visserligen vår yngste biskop, men äfven han har väl dock erfarenhet beträffande dessa. Han valdes ju på grund af sin stora sakkunskap på dessa områden och sattes till biskop öfver Luleå stora och svårskötta stift. Han måtte väl, likaväl som den ärade biskopen i Lunds stift, förstå sig på de rent administrativa svårigheterna, och *han* säger, att de utgöra *icke* något hinder för stiftsbandets lösning.

Sedan sade den ärade talaren, i fråga om huru långt man borde sträcka rösträtten, att Kungl. Maj:t nog hade gått så långt, som någon förständig människa kunde gå. Det är då just icke angenämt för Andra Kammarens reservanter, och i allmänhet är det icke angenämt, det medgifver jag, för den, som står på en annan sida,

*Lagförslag
angående till-
sättning af
prästerliga
tjänster.*
(Forts.)

än hvad den ärade talaren gör. Men nog måste det kännas litet nedslående för Andra Kammarens reservanter — det är dock antagligt, att Andra Kammaren fattar ett beslut, som går stiek i stäf mot den starka förmaningen: det rätter och packer eder efter, som Första Kammaren nu fått — det måtte, säger jag, icke kännas angenämt att få höra, att man icke är förständig, därför att man icke har den ärade talarens åsikt.

Men så sade den ärade talaren, att regeringen i den kungliga propositionen nog hade låtit påverka sig af vissa politiska motiv och att det hade varit bättre, om regeringen hade uppgjort propositionen efter talarens önskan. Jag har blifvit uppkallad af de orden. Och jag ber att få vända mig direkt till honom och till dem i regeringen, som förra året följde hans råd i en annan fråga. Hvad har följden blifvit? Hade det icke varit bättre, om man icke följt den Billingska politiken så som den vid den bekanta remissen i fjol så starkt häfdades? Jag tror, att när man har olika åsikter med personer, är det angenämt för motståndarne att icke få höra alltför starka invektiv som här, att de icke äro »förständiga». En riksdagstalare bör väl icke alltför skarpt prononsera sin egen åsikts ofelbarhet. Och i det af mig åsyftade fallet tror jag, att Riksdagen nu nog ger mig rätt däri, att det hade varit för våra svenska präster, åtminstone de sämre aflönade, bättre, om man *icke* hade följt den ärade talarens i fjol påyrkade politik.

Efter härmed slutad öfverläggning godkändes den föreliggande paragrafen.

§§ 4—25.

Godkändes.

§ 26.

Nu föredragna paragraf hade följande lydelse:

1. Rösträtt vid prästval tillkomme en hvar i församlingen mantalsskrifven välfrejdad man eller kvinna, som uppnått 21 års ålder och äger att för egen del i kyrkostämmans öfverläggningar och beslut deltaga, dock ej den, som står under förmynderskap, eller hustru, för hvilken god man jämlikt 19 kap. 4 § ärfdabalken förordnats. Hustru till röstberättigad man äge ock, äfven om hon icke är berättigad att deltaga i kyrkostämmans öfverläggningar och beslut, rösträtt vid prästval i församlingen, därest hon är välfrejdad och uppnått 21 års ålder samt ej är främmande trosbekännare eller anmält sig till utträde ur svenska kyrkan och ej heller god man jämlikt 19 kap. 4 § ärfdabalken för henne förordnats.

2. Medlem af icke territoriell församling äge ej rösträtt vid prästval inom territoriell församling.
3. Rösträtt må ej utöfvas af annan än den, som personligen finner sig vid valtillfället.
4. Hvarje röstande äge en röst.

*Lagförslag
angående till-
sättning af
prästerliga
tjänster.
(Forts.)*

Vid denna paragrafs *fjärde moment* hade reservation afgifvits af herr *Sörensson*, som hemställt, att momentet måtte erhålla följande lydelse:

»I afseende å rösternas beräkning följes hvad för omröstning å kyrkostämma är stadgad. Hustru, som icke är berättigad att deltaga i kyrkostämmas öfverläggningar och beslut, äge en röst.»

Herr Petersson, Lorentz: Mot det fjärde momentet i den nu föredragna paragrafen har herr Sörensson reserverat sig och föreslagit följande lydelse af detta moment: »I afseende å rösternas beräkning följes hvad för omröstning å kyrkostämma är stadgad. Hustru, som icke är berättigad att deltaga i kyrkostämmas öfverläggningar och beslut, äge en röst». Enär herr Sörensson i dag är hindrad att i kammaren närvara och då jag inom utskottet anslöt mig till hans mening, skall jag tillåta mig att yrka bifall till hans reservation. Såsom stöd för ett sådant yrkande torde det kanske vara nog att erinra om, huru genom de nya kommunallagarne rösträtten blifvit ofantligt utsträckt, så att det knappast torde vara skäl att i fråga om prästval gå längre i sagda hänseende. I allmänhet är det ju fördelaktigt, att så litet som möjligt olika röstgrunder tillämpas vid olika tillfällen; och för öfrigt har ju äfven enligt herr Sörenssons reservation ett tillägg gjorts om att hustru till röstberättigad man skall få rösträtt. För min personliga del har jag haft och har fortfarande den uppfattningen, att för att råda bot på de öfverklagade missförhållandena i afseende på sättet för prästernas tillsättning man behöfver gå till roten af det onda, om jag så får uttrycka mig, det vill säga att man bör afskaffa församlingarnas valrätt och införa den ordningen, att prästerna befordras liksom andra ämbetsmän på objektiva grunder genom de kyrkliga myndigheternas utnämning. Åt denna uppfattning har jag ett par gånger inom denna kammare gifvit uttryck, och jag har nu också inom utskottet sökt göra den åsikten gällande, och, märkligt nog, fick jag inom utskottet understöd från ett håll, där man minst kunnat vänta det, nämligen från ett par landtmannarepresentanter i Andra Kammaren. Det torde nog vara så, att opinionen för eu sådan uppfattning håller på att växa, men för närvarande är det väl ingen utsikt till att få en sådan grundlig förändring till stånd. Med den grundåskådning jag har, är det emellertid naturligt, att jag instämmer med herr Sörensson, ty det måste ju anses fördelaktigt,

Lagförslag
angående till-
sättning af
prästerliga
tjänster.
(Fort.)

att icke genom en alltför mycket utsträckt rösträtt de rådande olägenheterna i afseende å prästernas befordran göras alltför svåra.

Jag ber också att få fästa uppmärksamheten på, hvad redan en annan talare anfört, nämligen att i Andra Kammaren en hel del utskottsledamöter afgifvit en reservation till förmån för en mycket längre gående rösträtt än den af utskottet enligt Kungl. Maj:ts förslag föreslagna. Det synes sålunda äfven med afseende på en möjligen blifvande sammanjämkning vara klokt att bifalla herr Sörenssons reservation. Jag anhåller således, herr talman, att få yrka bifall till den förändring af fjärde momentet i förevarande paragraf, som finnes angifven i den af herr Sörensson vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Sjöörona: Vid flera föregående tillfällen såväl i kyrkomötet som i Riksdagen har jag deltagit i behandlingen af frågan om rösträtt vid prästval. Jag har då alltid sökt göra gällande den åsikten, att de nuvarande rösträttsbestämmelserna ingalunda kunna anses vara öfverensstämmande med nutida förhållanden. För att blott anföra ett enda exempel kan jag nämna, att då jag år 1905 i en liten landsförsamling deltog i ett prästval, hade jag och en disponent för ett bolag icke mindre än 194 röster vardera, hvilket jag sannerligen fann mig rätt generad öfver att hafva. Men en arrendator af en kungsladugård, som icke hade varit medlem af församlingen mer än några få år, hade öfver 700 röster. Här gjorde det ingenting, ty vi voro i denna liksom i alla andra frågor ense i den församlingen. Nu är det ju föreslaget en högst betydlig förändring i dessa förhållanden, och jag får säga, att jag icke utan tvekan, men efter mycket omsorgsfullt öfvervägande ansett mig böra gå med på Kungl. Maj:ts förslag, dock under den uttryckliga förutsättningen, att de garantier mot öfverraskningar, som omförmälas i 41 §, också blifva nöjaktigt antagna. Nu har den siste talaren yrkat bifall till herr Sörenssons reservation. Och då det är högst antagligt, att Andrakammarledamöternas reservation kommer att antagas i den kammaren, torde väl klokheten bjuda, att Första Kammaren bifaller herr Peterssons yrkande om bifall till herr Sörenssons reservation. Jag kan ju icke gärna själf yrka bifall till något, som jag själf icke hemställt om, men jag får säga, att jag tillråder kammaren att följa den reservationen.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande förevarande paragraf annat yrkande ej förekommit än af herr *Petersson, Lorentz*, att densamma skulle godkännas med den ändring af mom. 4, som angifvits i den af herr Sörensson vid denna paragraf afämnade reservation.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets förslag samt vidare på godkännande af berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

§ 27.

Godkändes.

§ 28.

För denna paragraf hade utskottet föreslagit följande lydelse:

1. På frågodag för beredande af val till kyrkoherdetjänst må församling, som det önskar, kalla fjärde profpredikant. Har röstägande väckt förslag härom, skall enligt de i § 26 stadgade grunder omröstning företagas sålunda, att den, som ej vill att fjärde profpredikant skall kallas, röstar nej, och den, som önskar fjärde profpredikants kallande, på sin röstsedel uppför namnet på den präst, han anser böra kallas. Därest vid sådan omröstning nejrösterna ej uppgå till hälften af de afgifna rösterna samt röstsiffran för den präst, som erhållit högsta röstetalet, *ej understiger* tjugo och antingen uppgår till minst en fjärdedel af samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade eller utgör minst trehundra, vare denne kallad till fjärde profpredikant. Hafva flera präster hvar för sig erhållit högsta röstetalet och sådan röstsiffra, som nu är sagd, skilje lotten mellan dem. Uppgå nejrösterna till hälften af de afgifna rösterna eller har ej tillräckligt röstetal tillfallit någon af de präster, som varit under omröstning, vare frågan om kallande af fjärde profpredikant förfallen.

2. Har fjärde profpredikant blifvit kallad, åligge valförrättaren att om församlingens begäran skyndsamt göra anmälan hos domkapitlet och samtidigt, medelst öfversändande af utdrag af frågodagsprotokollet, underrätta den kallade, hvilken ofördröjligen skall hos domkapitlet skriftligen tillkännagifva, huruvida han är villig mottaga kallelsen, och för sådant fall bifoga de för ansökning till prästerlig tjänst föreskrifna handlingar.

3. Vägrar den, som blifvit kallad till fjärde profpredikant, att efterkomma kallelsen, vare frågan om fjärde profpredikant förfallen, och bestämme domkapitlet ofördröjligen dag för valet.

4. Har församling till fjärde profpredikant begärt präst, som är obehörig att på förslaget uppföras, skall domkapitlet afslå församlingens begäran. Har beslutet därom vunnit laga kraft, vare frågan om fjärde profpredikant förfallen.

5. Har den, som till fjärde profpredikant blifvit kallad, förklarat sig villig att efterkomma kallelsen, och förekommer ej skäl, som i mom. 4 afses, till afslag på församlingens begäran, uppföre domkapitlet den kallade såsom fjärde profpredikant på förslaget och utfärde ofördröjligen till honom kallelse att på förelagd dag aflägga prof, som i § 20 sägs.

6. Anföras besvär öfver domkapitlets beslut, hvarigenom präst blifvit såsom fjärde profpredikant å förslaget uppförd, inställa domkapitlet valförrättningen i afbidan på besvärens afgörande.

Lagförslag
angående till-
sättning af
prästerliga
tjänster.
(Forts.)

Lagförslag
angående till-
sättning af
prästerliga
tjänster.
(Forts.)

Vid *mom. 1* af denna paragraf hade herr *Petersson, Lorentz*, afgifvit reservation, under hemställan, att momentet måtte erhålla följande lydelse:

»1. På frågodag — — — kallas. Därest vid sådan omröstning nejrösterna ej uppgå till hälften af de afgifna rösterna samt röstsiffran för den präst, som erhållit högsta *röstetalet*, *uppgår till minst en fjärdedel af samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade, vare* denne kallad till fjärde profpredikant. Hafva — — — förfallen.»

Herr *Petersson, Lorentz*: Bland de olägenheter, som vidlåda den nuvarande prästbefordringsordningen, är den, som innefattas i den s. k. fjärde profpredikantskallelsen kanske den allra svåraste. Åtminstone tror jag, att ibland prästerna missnöjet med församlingarnas rätt att kalla fjärde profpredikant är synnerligen stort, emedan i följd af densamma mången gång sådana, som blifvit uppförda på förslag och gjort sig grundad förhoppning om att vinna befordran, blifvit besvikna. Nu är det så, att genom den förevarande paragrafen äfven i afseende på denna kallelserrätt skillnaden mellan regala och konsistoriella pastorat upphäfts, så att lättheten att kalla fjärde profpredikant inom pastorat, som hittills varit regala, blifvit minskad, men på samma gång svårigheten att kalla fjärde profpredikant inom förut varande konsistoriella pastorat likaledes blifvit minskad. I alla händelser blir det nu inom alla pastorat med de nuvarande bestämmelserna mycket lätt att kalla fjärde profpredikant, och det är på den grund, jag tillåter mig att föreslå en förändring i paragrafen, så att den begränsning, som i dess första moment finnes angifven, nämligen att röstsiffran för präst, som erhållit högsta röstetalet, icke får understiga 20, men ej heller behöfver blifva större än 300, tages bort. Enligt mitt förmenande borde det vara tillräckligt med den bestämmelsen, som också står där, att det fordras en fjärdedel af samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade, för att kallelse till fjärde profpredikant skall äga rum. Med den stora utsträckning af rösträtten, som enligt föreliggande förslag skall blifva genomförd — och jag ber därvidlag få erinra om, att enligt Kungl. Maj:ts förslag, utöfver hvad kommittéen, som också upptagit de nämnda siffrorna, föreslagit, äfven hustrun till röstberättigad man skall få rösträtt — lär det väl knappast kunna uppletas någon församling, där en fjärdedel af de i röstlängden uppförda är så ringa som 20 eller därunder. Och sålunda behöfs icke denna begränsande bestämmelse. Men med den andra gränsbestämmelsen, 300, synes det vara alldeles för lätt att i stora församlingar åstadkomma en fjärde profpredikantskallelse. Det borde väl vara så, att, om församlingarna verkligen vilja kalla fjärde profpredikant, det af dem kan fordras, att åtminstone en fjärdedel af de i röstlängden uppförda gifva sin önskan

till kanna. Enligt nu gällande bestämmelser fordras i afseende å kallelse till fjärde profpredikant i konsistoriella pastorat, att minst hälften af de i röstlängden uppförda skall uttala sig för en fjärde profpredikantskallelse, för att det skall kunna bli en sådan kallelse. Och jag kan icke förstå, hvarför stora församlingar skola vara så särskildt gynnade framför de mindre i detta afseende. Om man t. ex. tänker sig en församling med 5,000 röstberättigade, behöfves det icke där mer än 300 röstande, men i en församling med 1,200 röstberättigade fordras det också 300 röstande för kallelse af fjärde profpredikant. Nu ha också i denna punkt Andrakammarledamöternas reservanter gifvit till kanna, att en förändring i paragrafen är att förvänta, i det att de påyrka en nedsättning i den omnämnda röstsiffran från 300 till 200. På grund af hvad jag anfört, hemställer jag om bifall till den reservation, som af mig vid denna paragraf blifvit afgifven.

*Lagförslag
angående till-
sättning af
prästerliga
tjänster.
(Forts.)*

Herr Sjöcrona: Den siste talarens yrkande går ju endast ut på att få bort denna minimibestämmelse å 20 röster och bestämmelsen om 300 röster i afseende å fjärde profpredikantskallelsen.

Hvad minimibestämmelsen af 20 röster angår, så åsyftar den ju endast, att i en mycket liten församling, där de röstägande äro mycket få, skall det under alla förhållanden, äfven om de röstande skulle uppgå till en fjärdedel utaf alla de röstberättigade, i allt fall icke gälla med mindre, än att deras antal uppgår till 20. Det är ju sålunda i en försvårande riktning, kan man säga, som bestämmelsen verkar. Den försvårar möjligheten att kalla fjärde profpredikant.

Hvad åter beträffar medgifvandet, att 300 röster skulle få vara nog i stora församlingar för att kalla fjärde profpredikant, är ju förhållandet det, att det måste vara 1,200 röstberättigade i en församling, för att icke 300 röstande skall understiga en fjärdedel af de röstberättigade. Beträffande de stora församlingar, som talaren nämnde om, där det kan vara 4- till 5,000 röstberättigade, förstår väl hvar och en, att det är nästan omöjligt att åstadkomma, att, om vi nu säga, att 5,000 röstberättigade där finnas, 1,250 röstberättigade komma att rösta på frågodagen för en fjärde profpredikant. Det vore ju att alldeles oskäligt försvåra för dem möjligheten att kunna kalla fjärde profpredikant, utan då har Kungl. Maj:t och utskottet ansett, att 300 röstande kunde vara tillräckligt antal. Det tror jag också är förhållandet, och jag tillåter mig därför att yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag, dels ock, af herr *Petersson, Lorentz*, att paragrafen skulle godkännas med den ändring,

Lagförslag
angående till-
sättning af
prästerliga
tjänster.
(Forts.)

som beträffande mom. 1 föreslagits i den af honom vid förevarande paragraf afgifna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner § 28 i första särskilda utskottets utlåtande n:o 3 framställda lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den af herr Petersson, Lorentz, föreslagna ändring.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 68.

§§ 29—40.

Godkändes.

§ 41.

Denna paragraf lydde sålunda:

1. Har vid val till kyrkoherdetjänst, där fjärde profpredikant ej varit under omröstning, någon af de å förslaget uppförda erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna, skall han af domkapitlet förses med fullmakt å tjänsten, för så vidt af samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade minst *en tredjedel* deltagit i omröstningen.

1. Har vid val till kyrkoherdetjänst, där fjärde profpredikant ej varit under omröstning, någon af de å förslaget uppförda erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna, skall han af domkapitlet förses med fullmakt å tjänsten, för så vidt af samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade minst *en femtedel* deltagit i omröstningen.

2. Har vid val till kyrkoherdetjänst, där fjärde profpredikant varit under omröstning, någon af de å förslaget uppförda erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna, och har minst en *tredjedel* af samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade deltagit i omröstningen, äge Konungen att till tjänsten utnämna en af de å förslaget uppförda.

3. Har vid val till kyrkoherdetjänst ej någon af de å förslaget uppförda erhållit sådan röstöfvikt, som i mom. 1 och 2 sägs, eller har ej af samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade det i mom. 1 och 2 angifna antal deltagit i omröstningen, äge Konungen att till tjänsten utnämna antingen en af de å förslaget uppförda eller ock någon till tjänsten behörig präst, som jämlikt § 43 såsom sökande sig hos Konungen anmält.

4. Den, som vid val till annan prästerlig tjänst än kyrkoherdetjänst erhållit de flesta rösterna, skall af domkapitlet förses med fullmakt å tjänsten. Har vid valet högsta röstetal tillfallit flera, som voro under omröstning, nämne domkapitlet till tjänsten den bland dessa, som pröfvas därtill mest lämplig. Har vid valet icke någon röstägande afgifvit röst, välje domkapitlet bland de föreslagna, som nyss är sagdt.

Herr Ekman: En centralpunkt i det föreliggande förslaget utgöres däraf, att skillnaden mellan regala och konsistoriella pastorat upphäves, och i stället föreslås den anordning, som innehålles i förevarande paragraf 41. Är deltagandet i kyrkoherdeval någorlunda lifligt och röstsplittningen ej alltför stor, och kan valet sålunda betraktas såsom ett verkligt uttryck för en utbredd mening inom församlingen, så blir enligt förslaget valet afgörande, antingen så, att den, som erhållit högsta röstetalet, skall af domkapitlet utnännas, eller — då fjärde profpredikant kallats — på det sätt, att Konungen vid utnämningen är bunden inom förslaget. Är däremot församlingens deltagande i valet mindre lifligt eller splittningen stark, utnämner Konungen antingen en af de å förslaget uppförde eller någon extra sökande, d. v. s. då förfares på lika sätt, som nu sker vid kyrkoherdeutnämning i regalt pastorat.

Frågan är då, hvilka fordringar man bör uppställa på deltagandet i valet, för att detta skall kunna betraktas såsom afgörande. Kungl. Maj:t har uppställt den fordran, att den valde skall hafva fått absolut majoritet, det vill säga mer än hälften af de afgifna rösterna, och att af samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade minst en *tredjedel* skall hafva deltagit i omröstningen.

*Lagförslag
angående till-
sättning af
prästerliga
tjänster.
(Forts.)*

Inom utskottet yrkades emellertid från Andrakammarhåll, att dessa fordringar skulle mildras och församlingens maktbefogenhet sålunda ökas. Detta yrkande tillmötesgicks på det sätt, att utskottet stannade vid fordran på — förutom absolut majoritet — att därjämte minst en femtedel af de i vallängden upptagna röstberättigade skulle hafva deltagit i omröstningen. Emellertid hafva, såsom framgår af de vid utlåtandet fogade reservationerna, fyra af Andra Kammarrens ledamöter ej nöjt sig härmed, utan gått längre. Nu kan man ju säga, att någon fullt objektiv grund för frågans afgörande icke finnes. Den är i viss mån en smakfråga, ehuru viktig nog. Hade full enighet inom utskottet kunnat uppnås, skulle jag därför hafva röstat för utskottets förslag, men såsom frågan nu ligger och då utgången i Andra Kammaren torde vara oviss, tror jag, att man vinner det bästa resultatet genom att vidblifva Kungl. Maj:ts förslag.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Herr Sjöcrona: Utskottet har visserligen ansett, att om det skulle finnas till exempel 5,000 röstberättigade i en församling, så är det hardt när omöjligt att få fram af dessa 1,666 personer att inställa sig vid en omröstning för kallelse af fjärde profpredikant. Men på de skäl, som den siste talaren anført, torde nog klokheten bjuda att bifalla Kungl. Maj:ts förslag, och vill jag därför icke motsätta mig det.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att i afseende å föreliggande paragraf endast yrkats, att motsvarande paragraf af Kungl. Maj:ts förslag i ämnet skulle godkännas.

Sedermera gjordes propositioner, först på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag samt vidare på bifall till berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Öfriga delar af förslaget.

Godkändes.

Utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 11 och 12 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 21, angående Andra Kammarens fattade beslut om skrifvelse till Kungl. Maj:t i anledning af herr Lindleys motion n:o 195 om skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande vidsträcktare användning af lägre tjänstemän och betjänte vid tullverket i högre befattningar, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 11 och 12 innevarande månad bordlagda utlåtande, n:o 22, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om kontroll öfver programmen för biografföreställningar.

Om kontroll öfver programmen för biografföreställningar.

Till utskottet hade hänvisats en af herr *Clason* väckt motion, n:o 72, hvare motionären hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t tacktes efter verkställd utredning vidtaga åtgärder för att det måtte åvägabringas en före uppförandet gående kontroll af programmen för biografföreställningar, i all synnerhet, sådana, till hvilka barn ägde tillträde. Motionären hade tillika hemställt, att om dessa åtgärder komme att innebära förändring i lagstiftning, som vore föremål för Riksdagens beslut, de borde för Riksdagen framläggas.

Utskottet hade i detta utlåtande på anförda grunder hemställt, att Första Kammaren för sin del beslutar, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhåller, det Kungl. Maj:t tacktes taga i öfvervägande, huruvida mera bestämda och effektiva föreskrifter må kunna utfärdas till förebyggande af det skadliga inflytandet af biografföreställningar, särskildt på den uppväxande ungdomen i vårt land, samt, i den mån Riksdagens medverkan kräfves, till Riksdagen göra de framställningar, som häraf kunna föranledas.

Herr *Clason*: Det välvilliga sätt, hvarpå utskottet upptagit min framställning i denna fråga, gör, att icke mycket behöfver yttras från min sida. Det är emellertid ett par erinringar, som jag skulle vilja göra.

Den ena är den, att huru öfvertygade än motionärerna voro, att något borde göras i denna fråga, så har likväl den tid, som förflutit, sedan motionen frambars i båda kamrarna, än ytterligare stärkt oss däri, att här gäller det verkligen ett allmänt landsintresse. Detta har bland annat konstaterats genom den synnerligen enhälliga opinion, som gifvit sig till känna i frågan och som särskildt har anslutit sig till ett uttalande till förmån för motionen, som Stockholms frivilliga biografkommitté har ifrågasatt. Jag skall be att ur detta uttalande få läsa upp ett par meningar. Det uttrycker sin lifliga sympati för motionerna och fortsätter därefter sålunda:

Om kontroll
öfver pro-
grammen för
biograf före-
ställningar.
(Forts.)

»Vi anse, att en stor del af de program, som hittills visats å våra biografteatrar, äro icke blott ägnade att i hög grad förråa publikens smak och motverka ett sundt folkbildningsarbete, utan att de äfven genom nervskakande målningar af lifvets värsta fasor och detaljerade skildringar af allehanda förbrytelser, framställda med den mäktiga suggestionskraften hos den lefvande bilden, innebära en fara af oberäknelig räckvidd för vår ungdoms fysiska och andliga hälsa.»

»Då sålunda erfarenheten visar, att nu gällande bestämmelser angående biograf föreläsningar äro otillräckliga för åstadkommande af en effektiv och enhetlig kontroll öfver biografprogrammen, så synes det oss vara af största vikt att genom Riksdagens ingripande *snarast möjligt* föranstaltas om utredning och nya bestämmelser rörande biograf föreställningar, äfvensom af straffpåföljd vid trots mot blifvande föreskrifter.»

Detta uttalande har fått instämmanden från alla håll i landet, från såväl myndigheter som enskilda. Det finnes där instämmanden af läkare, af flere af hufvudstadens allra förnämsta läkare, särskildt barnaläkare. Det finnes där instämmanden af en hel del myndigheter, som hafva med ungdomens fostran att göra, af medlemmar af läroverksöfverstyrelsen, af Sveriges allmänna folkskolläraryörening, af Göteborgs allmänna folkskolestyrelse, af Stockholms folkskolläraryörening, af Sällskapet för folkundervisningens befrämjande, af Folkskolans vänner, af Svenska riksförbundet mot osedlighet, af Föreningen för välgörenhetens ordnande, af pedagogiska sällskapen i Stockholm, Gäfve, Lund och i Göteborg, af åtskilliga nykterhets- och missionsföreningar i alla delar af landet o. s. v. Det finnes instämmanden af 20 af våra folkskoleinspektörer, däribland folkskoleinspektörerna i Stockholm och Göteborg, af 31 fängelseinspektörer eller fängelsepredikanter och af en stor del af den dem underlydande personalen. Det finnes instämmanden från 10 seminarier med ett 80-tal underskrifter af lärarepersonalen därstädes. Det finnes instämmanden af 24 af våra folkhögskolor, hela linjen så godt som. Det finnes underskrifter från 57 af våra allmänna läroverk med närmare 500 namn. Det finnes likaledes instämmanden från 77 af våra enskilda läroverk eller flickskolor med öfver 500 underskrifter. Det finnes vidare en mycket stor samling underskrifter af folkskollärare i riket, däraf ensamt i Stockholm öfver 500 underskrifter. Vissa folkskolor uppträda fullkomligt mangrant, och undertecknandet har då skett antingen på hela lärarpersonalens vägnar eller så, att hela lärarpersonalen har underskrifvit uttalandet i denna sak. Jag tror alltså, att man kan med fullt fog säga, att de, som hafva vård om barn, hafva med sällsynt enighet ställt sig på motionärernas sida. Och som bevis på hur angeläget det verkligen är, att något göres och göres *snarast möjligt*, vill jag meddela, hvad jag fått under rättelse om de senaste dagarne, nämligen att i en hel del fall har man kunnat konstatera, att barn kommit att snatta eller drifvits till snatteri af åtrå att förskaffa sig penningar till biograf föreställningar,

ja, att det till och med kunnat konstateras, att de hafva lärt sig att snatta, lärt sig vissa knep därvid genom åseendet af biograf-föreställningar, där sådana förbrytelser uppvisats. Och jag kan såsom bevis på angelägenheten af kontroll äfven nämna, att ännu i denna vecka, då dock saken väckt så stor uppmärksamhet, man i Stockholm från biografkommitténs sida har måst inskrida mot åtskilliga program. Biografägarne hafva för öfrigt själfva begärt att få blifva ställda under kontroll, ty äfven de hafva kommit underfund med, att det icke kan få pågå som hittills.

*Om kontroll
öfver pro-
grammen för
biograf-fö-
ställningar.
(Forts.)*

Såsom herrarne hörde, talade adresserna om åtgärder *snarast möj- ligt*. Jag vill ock understryka behovet däraf. För så vidt för deras åstadkommande skulle erfordras ett enhälligt beslut af Riksdagen, har det emellertid sett litet hopplöst ut, eftersom båda kamrarnes tillfälliga utskott icke kommit att ena sig om samma kläm rörande sina åtgöranden. Emellertid har man nu på grund af enskild öfverenskommelse mellan motionärerna och utskottens ordförande kunnat ena sig om att framlägga en gemensam kläm, som jag nu framlägger här och som jag vet blir framlagd och understödd äfven i Andra Kammaren. Den skulle blifva fullt identisk inom båda kamrarne. Och i anledning häraf ber jag att få hemställa om proposition på följande yrkande, nämligen att Första Kammaren för sin del beslutar, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhåller, det Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huru mera bestämda och effektiva föreskrifter må kunna utfärdas till förebyggande af det skadliga inflytandet af biograf-föreställningar, särskildt för den uppväxande ungdomen i vårt land, samt, därest verkställd utredning därtill gifver anledning, till Riksdagen göra de framställningar, som häraf kunna föranledas.

Den ändring i Första Kammarens tillfälliga utskotts kläm, som detta yrkande innebär, består mer i form än i sak.

Jag anhåller om bifall till detta yrkande.

Herr von Möller: Naturligtvis hafva utskottets ledamöter icke något emot, utan hälsa tvärtom med glädje, om ett gemensamt uttalande från båda kamrarne kan komma till stånd. Men jag skall begagna tillfället, eftersom jag ser, att både hans excellens statsministern, chefen för civildepartementet och chefen för justitiedepartementet hedra kammaren med sin närvaro, och be att särskildt få fästa deras uppmärksamhet vid något, som förekommer uti detta betänkande.

Jag tror, att öfverallt har man varit regeringen tacksam för att den skickade ut det cirkulär, som återfinnes på sidan 5 i betänkandet. Man ser vidare på sidan 6 därstädes, att polismyndigheten i Malmö har, efter hvad det tycks, lyckats att få till stånd ganska goda bestämmelser i detta fall, särskildt i den 11 §, där det talas om, att den *extra polisbevakningen bör bekostas af biografägaren* själf. Går man vidare till polismästarens i Stockholm promemoria, så ser man på sidan 12 mot slutet af första stycket, att han säger

Om kontroll
öfver pro-
grammen för
biograf före-
ställningar.
(Forts.)

följande: »Är denna tolkning riktig, synes det mig, som om polismyndigheterna ägdé rätt att, såsom motionären önskar, anordna en före själfva uppförandet gående kontroll öfver biografprogrammen utan att särskild bestämmelse därom utfärdas. Skyldighet till dylik föregående censur läser enligt min mening icke med nu gällande bestämmelser förefinnas.»

Jag är icke polisman, mina herrar, utan jag ser saken helt enkelt så: äger polisen *rättighet* att ingripa, så tillåter jag mig fråga de lagkloke: äger den då icke äfven *skyldighet* göra detta? Det verkar mycket egendomligt, när man ser, huru biografägarne trots öfverståhållarämbetets förbud och Kungl. Maj:ts skrifvelse, trots biografkommitténs upprepade anmälningar, trots, efter hvad det påstås, polisombudets tillsägelse, fortsätta med föreställningarne. Det finnes nu 24 biografteatrar i Stockholm, och det finnes 10 polisdistrikt härstädes. Jag har själf sett ett nummer, som varit stridande mot öfverståhållareämbetets kungörelse, icke förty upprepade gånger gifvits icke blott på samma teater, utan sedan films, trots censuren, skickats öfver till en annan, har samma nummer oantastadt fått gifvas å teatrar belägna i andra polisdistrikt — det finnes i Stockholms 10 polisdistrikt 24 biografer. Vore det icke lämpligt, att, om ett nummer ansåges olämpligt i *ett* distrikt, det också förbjödes uppföras i de andra polisdistrikten? Man finner uti polismästarens promemoria, att *ingen* blifvit bötfälld och att *ingen* blifvit straffad, men i stället har en vänlig föreställning gjorts biografägarne, huru farligt det vore för dem själfva, om deras rättigheter skulle komma att indragas. Jag finner däruti visserligen bevis på polismyndighetens humanitet. Men hur går det med *lydnaden* för ordningsmaktens egna föreskrifter på detta sätt? Det är naturligtvis alltid roligt att se, att vederbörande äro vänliga och välvilliga, och jag äger ju icke själf förmåga att bedöma, huruvida det är möjligt för dem att indraga ifrågavarande rättigheter, när biografägare, såsom det skett och såsom biografkommittén visat, *uppenbarligen* synas hafva *vågat trotsa* gifna föreskrifter. Det är på detta jag tillåtit mig att fästa uppmärksamheten, då frågan kommer under ompröfning. För en laicus som jag är det ju omöjligt att afgöra, huru långt polisens *rättighet* eller, om man nu skall skilja härpå, *skyldighet* sträcker sig. Men nog ter sig det märkvärdigt! Och det är därför, som jag har tillåtit mig att sätta ett frågetecken i marginalen i utskottets betänkande, när det nu kommer att öfverlämnas till regeringen.

Herr Juhlin: Om Första Kammaren tager det ändringsförslag, som är framlagdt af herr Clason, torde god utsikt förefinnas för att båda kamrarna komma till lika beslut. Jag hemställer därför om bifall till utskottets förslag med den ändring, hvarom herr Clason gjort framställning.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande utlåtande annat yrkande ej förekommit än af herr *Clason*, att hvad utskottet hemställt skulle bifallas med den ändring, att orden »i den mån Riksdagens medverkan kräfves» utbyttes mot orden »därest verkställd utredning därtill gifver anledning.»

På härefter gjord proposition biföll kammaren berörda yrkande.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 8 och 11 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 60, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 25 § i förordningen angående patent den 16 maj 1884, och

n:o 61, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 9 § i lagen angående köttbesiktning och slakthus den 22 december 1897,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 8 och 11 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 62, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af § 16 i värnpliktslagen den 14 juni 1901, dels ock med föranledande därpå väckta motioner. *Om ändring af § 16 i värnpliktslagen.*

Uti en den 2 april 1909 dagtecknad proposition, n:o 183, hvilken af båda kamrarna hänvisats till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande af propositionen bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden, föreslagit Riksdagen att antaga vid propositionen fogadt förslag till lag om ändrad lydelse af § 16 i värnpliktslagen den 14 juni 1901.

I sammanhang med ifrågavarande proposition hade utskottet till behandling förehaft tre i anledning af densamma afgifna, till utskottet hänvisade motioner, nämligen dels en inom Första Kammaren af herr *H. Wrangel* väckt motion n:o 76 samt en med densamma lika lydande inom Andra Kammaren af herr *John Jeansson* väckt motion n:o 266, dels ock en af herr *Carl Jansson* i Edsbacken inom Andra Kammaren väckt motion n:o 271.

Uti de af herrar *Wrangel* och *Jeansson* afgifna motionerna hemställdes

Om ändring
af § 16 i
värnplikts-
lagen.
(Forts.)

att Riksdagen, i händelse af bifall i öfrigt till den af Kungl. Maj:t föreslagna förändrade lydelsen af § 16 i värnpliktslagen, ville antaga följande tillägg till det nya momentet 6 af samma paragraf:

Från värnpliktens fullgörande i beväringen under fredstid frikallas likaledes den, som före inträdet i värnpliktsåldern lämnat riket i följd af seglation med fartyg och därefter hit återkommit; dock under villkor:

att han under det år, han återkommit, fyllt minst trettio år, samt

att bortovaron från riket fortvarit i minst tio år och att han därunder antingen gjort tjänst å utländska fartyg eller ock varit bosatt i land inom främmande världsdel.

Utskottet hade i detta utlåtande på åberopade grunder hemställt, att Riksdagen, med bifall till ifrågavarande proposition och de af herrar Wrangel och Jeansson afgifna motionerna, samt med afslag å herr Janssons i Edsbäcken motion, måtte för sin del antaga lag i ämnet, så lydande, som utskottets utlåtande utvisade.

Reservation hade afgifvits af herrar *Trygger*, *Rudebeck*, *Skytte*, *Håkanson* och *Widén*, hvilka ansett, att utskottet bort afstyrka bifall till herrar Wrangels och Jeanssons motioner.

Herr Trygger: Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition och afslag å de väckta motionerna.

Kammaren finner af lagutskottets betänkande, att Kungl. Maj:t föreslagit frikallelse från värnpliktstjänstgöring i fredstid för dem, som från riket afflytta till främmande världsdelar och åter inflytta, under vissa förutsättningar, såsom att afflyttningen icke skett i strid mot gällande föreskrifter om utvandring, att den inflyttande under det år han inflyttar fyllt minst 30 år samt att minst 10 år förflutit från afflyttningen till återinflyttningen.

Nu hafva motionärerna föreslagit, att en liknande befrielse från tjänstgöring under fredstid i beväringen skulle få åtnjutas af personer, som före inträdet i värnpliktsåldern i följd af seglation med fartyg lämna riket och sedermera hit återkomma. Reservanterna hafva icke kunnat vara med om detta af två skäl. För det första anse vi, att, om det med afseende å dessa sjömän blir en bestämelse, att, därest de segla på främmande fartyg under 10 år samt sedermera återkomma efter fyllda 30 års ålder, de skola vara befriade från fullgörande af värnplikten i fredstid, följden blefve den, att de alltid, åtminstone ganska ofta, komme att stanna ute under de 10 åren och sålunda på detta sätt undgå värnplikten i fredstid. Det är ju icke alls någon svårighet för en sjöman att erhålla anställning på främmande fartyg, och kan han vinna fördelen att befrias från värnplikt i fredstid genom detta, fruktar jag, att frestelsen kommer att blifva honom för stor. Det synes mig därför,

att försvaret skulle lida af en sådan bestämmelse. Man har å andra sidan åberopat, att handelsmarinen skulle hafva fördel af en sådan bestämmelse, emedan numera sjömän, som länge varit borta, icke skulle vilja återvända till hemlandet därför att de hade att fullgöra sin värnplikt. För min del tror jag dock, att man öfverskattar denna fördel för handelsmarinen, ty om motionärernas förslag antages, är det sannolikt, att handelsmarinen skulle komma att förlora åtskilliga svenska sjömän under den tid de äro värderikast, nämligen då de äro unga, under 30 år. De komma måhända sedermera tillbaka, men kan det vara en fördel för handelsmarinen att i utbyte för 20- och 30-åringar få 30-, 40-, och 50-åringar? Det tror jag man svårigen kan säga. Jag har för öfrigt icke tillräcklig sakkunskap för att vilja närmare ingå på denna fråga, men hvad jag nu anfört har för mig och mina medreservanter varit bestämmande. Jag yrkar bifall till reservationen.

Om ändring af § 16 i värnpliktslagen.
(Forts.)

Herr Wrangel: Herr talman, mina herrar! I den föreliggande frågan kan jag mycket väl förstå den ståndpunkt, som har intagits af chefen för generalstaben. Han anser nämligen, att ett förslag i den riktning här framlagts bör helt och hållet afstyrkas. Nu är emellertid förhållandet det, att Riksdagen har i skrifvelse till Kungl. Maj:t förra året anhållit om skyndsamt utredning och framläggande af förslag, huruvida icke lindring eller eventuellt befrielse för värnpliktige att fullgöra sin värnplikt i fredstid skulle kunna beredas vissa kategorier; och i denna skrifvelse har Riksdagen särskildt framhållit, att erfarenheten syntts gifva vid handen, att alltför många, som eljest icke skulle tveka att vända tillbaka till hemlandet, inför utsikten att inkallas till en längre tids vapenöfning afhölle sig från att hit återvända, samt hemställt, att lindring eller eventuellt befrielse från värnpliktens fullgörande borde tagas under öfvervägande, oberoende af i hvilket främmande land han vistats och, så långt möjligt, oberoende af huruvida han blifvit främmande stats undersåte eller ej.

Nu vill jag för min del uttala, att därest undantagsbestämmelser skola medgifvas för emigranter, böra sådana äfven medgifvas för sjöfolk. Man har uttalat farhåga för att sådana undantagsbestämmelser för sjöfolk skulle medföra, att de skulle gifva sig ut vid unga år och vara borta i tio år för att undgå värnpliktens fullgörande under fredstid. Jag vill påpeka, att en alldeles liknande farhåga har chefen för generalstaben framhållit, såsom det står på sidan 14 i Kungl. Maj:ts proposition, där han säger, att förslagets genomförande sannolikt komme att leda till ökad utvandring. Jag kan för min del icke se, att någon skillnad här skulle inträffa, om individerna äro sådana stackare, om jag så får säga, att de à tout prix vilja undandraga sig sin värnplikt, men ändå känna på sig, att de icke helt och hållet kunna undvara eller öfvergifva Iosterlandet — om de fara till Amerika eller ut till sjöss, tror jag för

*Om ändring
af § 16 i
värnplikts-
lagen.
(Forts.)*

min del icke är någon skillnad. Däremot anser jag, att det för svenska handelsflottan är af stor betydelse att kunna återförvärfva en del personer, som, när de kommit till mognare år, tänka, att de gärna skulle vilja återvända. Men det synes mig, att det kunde kännas motbjudande för dem, ifall de kommit till befälsställning, såsom kaptener eller åtminstone styrmän, att under fredstid tjänstgöra såsom underordnade vid sidan af 21-åringar, och att denna motbjudande känsla skulle kunna afhålla dem från att återvända. Om de kunde komma hem och sluppe fullgöra sin värnplikt, tror jag det skulle vara till stor nytta för handelsflottan.

Härtill kommer också, såsom utskottet påpekar på sidan 7, att sjömännens förmåga efter återkomsten att i händelse af krig fullgöra sin värnplikt till sjöss måste anses vara vida större än den eljest återvändandes förmåga i fråga om fullgörande af värnplikt till lands. Det är ju förhållandet vid mobilisering, att det kräfvades för flottan åtskilliga fartyg, där besättningen icke med nödvändighet behöfver vara krigsutbildad såsom å de s. k. trängfartygen, och där för öfrigt många sjöfarande utan olägenhet kunna undvara den särskilda utbildningen och tjänstgöra såsom eldare och i åtskilliga andra befattningar.

För öfrigt ber jag att i detta sammanhang få påpeka, att frågan om särskilda undantagsbestämmelser för sjömän beträffande fullgörandet af deras värnplikt ingalunda är främmande för svensk lagstiftning. Ända till år 1901 voro samtliga, som å sjömanshus varit inskrifna minst fyra år och därunder tjänstgjort minst tolf månader i utländsk sjöfart, fullständigt befriade från värnpliktens fullgörande i fredstid. Jag tror för öfrigt icke, att det föreligger någon som helst fara vid att antaga ett förslag sådant som detta, emedan det är af provisorisk art. Det är ju icke meningen att antaga det för mer än fem år, och då har man ju tillfälle att under tiden samla erfarenhet och bilda sig ett klart omdöme om verkningarna af en sådan lag. Skulle det visa sig, att den har en inverkan på sjöfolket och möjligen äfven på emigranterna, som icke är tillfredsställande, är det ingen skada skedd, om lagen icke prolongeras.

På grund af dessa skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Malm: Saken är ju i och för sig synnerligen behjärtansvärd, särskildt med hänsyn till syftet; men man får komma ihåg, att vid denna lagstiftning beträder man ett synnerligen farligt område, och man må väl akta sig för att i stället för att vinna syftet kanske främja ett motsatt. I känslan häraf hafva också dessa lagbestämmelser blifvit behandlade. Man har ju velat, såvidt möjligt, återförvärfva för fosterlandet de värnpliktiga, som lämnat det samma, men man har å andra sidan icke på något sätt velat bereda någon utväg för dem, som sådant önska, att undandraga sig sin

*Om ändring
af § 16 i
värnplikts-
lagen.
(Forts.)*

skyldighet för fosterlandet beträffande sin värnplikt. Den allmänna princip, hvarpå Kungl. Maj:t ställt sig i det här fallet, har sålunda varit den, att man, liksom förut varit fallet, velat bereda alla dem, som befunne sig i sådana förhållanden, att fullgörandet af värnplikten skulle innebära en synnerlig tunga, som man sålunda icke med rätt och billighet kunde fordra, i lämplig mån befrielse från värnpliktstjänstgöringen. Däremot har man fasthållit, att alla, som utan större olägenhet skulle kunna fullgöra värnpliktstjänstgöringen, också skulle göra det. I enlighet med denna allmänna uppfattning har Kungl. Maj:t sålunda föreslagit, att endast sådana värnpliktiga, som utflytta till främmande världsdel, skulle blifva helt och hållet befriade i fredstid från värnpliktens fullgörande. Man har ju nämligen ansett, såsom också framhållits i den kungl. propositionen, att utflyttning till främmande världsdel innebär så stor omkastning i deras lefnadsförhållanden och att det är för dem efter verkställd flyttning förenadt med så stora svårigheter att fullgöra värnpliktstjänstgöringen, att man icke gärna kan tänka sig, att exempelvis den till Amerika utflyttade värnpliktiga skall komma tillbaka hit och göra först sin rekrytskola och sedermera sina repetitionsöfningar. Af dessa skäl har man ansett, att dessa emigranter, som utflyttat till främmande världsdel, borde befrias från värnpliktens fullgörande. Däremot har man icke på något sätt kunnat anse, att sådana, som flytta ut till våra grannländer, exempelvis Norge och Danmark, eller äfven till de mera aflägsset liggande Tyskland och Finland o. s. v., skulle befrias från värnpliktstjänstgöringen. Hvad skulle det blifva för konsekvenser däraf? Man tänke sig exempelvis, att en ung man från Värmland skulle endast genom att flytta öfver gränsen till Norge och där hålla sig i tio år — och han behöfde icke oafbrutet vistas där, utan kunde flytta tillbaka mellan inskrifningsförrättningarna och sedan hålla sig undan — han skulle utan någon som helst svårighet kunna undandraga sig värnpliktens fullgörande. På samma sätt ställer sig förhållandet med en person, som exempelvis flyttat öfver till Danmark. Det är därför, som man har ansett, att en värnpliktig, som har flyttat ur landet, men som har hållit sig inom vår världsdel, inom Europa, icke skulle blifva befriad från värnpliktstjänstgöringen.

Nu är frågan den beträffande denna motion: kunna sjömän likställas med dem, som flytta till främmande världsdel eller skola de icke snarare likställas med dem, som flytta till främmande europeiskt land? Jag tror för min del, att man icke behöfver stanna i valet och kvalet beträffande den saken. Såsom det redan framhållits, innebär det icke så synnerligen stor omkastning i sjömannens lif, därest han sätter sin fot på ett utländskt fartyg och reser från landet. Det innebär icke heller någon motsats till det förhållandet, att han exempelvis toge hyra på svenskt fartyg. Toge han hyra på utländskt fartyg, skulle han enligt motionärernas förslag, om han hölle sig undan i tio år, kunna helt och hållet blifva befriad från

Om ändring
af § 16 i
värnplikts-
lagen.
(Forts.)

värnpliktstjänstgöringen, men om han toge hyra på ett svenskt fartyg däremot icke. Innebär det så synnerligen stora svårigheter för sjömannen, om han verkligen vill fullgöra sin värnplikt, att, om han tager hyra på utländskt fartyg, som går låt vara äfven till främmande världsdel, komma tillbaka och fullgöra sin värnplikt? Jag föreställer mig, att de svårigheter, som kunna möta honom, icke alls äro jämförbara med dem, som jag nyss framhöll, beträffande den, som flyttat till främmande världsdel. Åtminstone tror jag under inga förhållanden, att det för sjömannen, äfven om han färdas på aflägsnare haf, är svårare att komma hem än till exempel för en värnpliktig, som slagit sig ned i Spanien eller Italien.

Om man tänker sig de praktiska konsekvenserna af motionärernas förslag, skulle ju till exempel sådant kunna inträffa, att en sjöman, som toge hyra på en ångare, som ginge fram och tillbaka mellan Köpenhamn och Kristiania så nära Sverige, att han nästan hela tiden kunde se svenska kusten, icke behöfde fullgöra sin värnplikt, därför att han ginge på en utländsk ångare. Jag tror icke, att man med fog kan ställa sig på den ståndpunkten, att det icke skulle innebära mycket stor fara för vår flotta, och jag tror, att de 76 %, som nu enligt gjorda beräkningar icke inställa sig till tjänstgöring vid flottan, sannolikt skulle komma att ökas ännu mera, så att det kanske närmade sig 100 %.

Det är framhållet af motionärerna, att chefen för marinstaben har ansett, att, då värnpliktige vid armén befriats från tjänstgöring i fredstid, värnpliktige vid flottan borde åtnjuta samma förmån. Det har han gjort, men motionärerna hafva icke framhållit den hake, han med skärpa anført. Han har nämligen föreslagit mycket stränga bestämmelser i fråga om utflyttning, och han har, i fråga om utflyttningsrättigheten, velat utsträcka tiden för emigranterna därhän, att äfven alla, som vore mellan 18 och 20 år, skulle få erhålla särskildt utvandringstillstånd, och detta endast under mycket ömmande och förmildrande omständigheter. Tager man bort denna hake, som chefen för marinstaben framhållit, tror jag, att man icke vet, hvar man egentligen hamnar. Konsekvensen af denna motion skulle sålunda efter mitt förmenande blifva, att man skulle kunna riskera, att flottan förlorar ännu många flera, än hvad nu är fallet, af sina värnpliktige. Och det skulle kanske, såsom redan antydts, gå så långt, att den icke kunde tillgodose sitt behof.

Och hvad angår handelsflottan vill jag i likhet med herr Trygger framhålla, att äfven om man vill sätta tro till fosterlandskärleken hos de värnpliktige så mycket som möjligt, anser jag dock, att de från sitt 20 till 30 år måste sättas i minst sagdt mycket stor frestelse att söka undandraga sig sin värnplikt, om motionärernas förslag skulle antagas, särskildt om det skulle omfatta europeiska fartyg och sjöfarande inom Europa. Och det är fråga, huruvida motionen kan innebära någon förmån för handelsflottan beträffande sådana värnpliktiga, som kommit öfver 30-talet — det är ju 30-års-

*Om ändring
af § 16 i
värnplikts-
lagen.
(Forts.)*

åldern, som skulle medföra befrielse från värnplikten — ty ligger det icke nära till hands att antaga, att en sjöman, som för att slippa sin värnplikt har tagit anställning på utländskt fartyg och där kanske vunnit en mycket förmånlig situation, på grund däraf vore benägen att fortsätta sin tjänstgöring på det utländska fartyget och således också efter uppnådda 30 lefnadsår stanna där, och hvad har man då för gagn af detta lagförslag? Jag tror sålunda, att man i god tro genom denna motion i själva verket skulle hafva premierat den utländska och icke den inhemska sjöfarten.

Jag har sökt taga reda på huru man lagstiftat i detta fall i främmande länder, men jag har icke kunnat få uppgift om att i några andra länder utfärdats undantagsbestämmelser beträffande värnpliktige tillhörande flottan, åtminstone icke i denna riktning. Men däremot i Tyskland, enligt uppgift från generalstaben, har man utfärdat bestämmelser om lindring, men precis på motsatt sätt mot hvad här skulle vara fallet, i det vissa lättnader, särskildt uppskof och sådant, kunna beviljas värnpliktige, som tagit anställning på *tyska* fartyg.

Chefen för marinstaben talar om på sidan 49, att han för sin del tror på att det skulle innebära en frestelse för sjömännen att undandraga sig sin värnplikt, då han säger, att för den, som tjänade sitt lefvebröd på sjön, verkade säkerligen icke några års frånvaro från fäderneslandet så särdeles afskräckande, om därmed lätteligen kunde kombineras ett sätt att undgå tjänstgöringen såsom värnpliktig.

Således, tager man bort hans hake och låter resten stå kvar, har man anledning antaga, att äfven chefen för marinstaben skulle tro, att lagbestämmelser i den riktning motionärerna föreslagit skulle verka långt ifrån till nytta, utan tvärtom. Under hvilka förhållanden som helst kan jag för min del icke ikläda mig ansvaret för de följder, som möjligen skulle kunna uppstå genom den tilläggsbestämmelse, som motionärerna här föreslagit.

Herr af Ekenstam: Då fråga här varit före, huruvida sjömän, som segla med främmande fartyg, i någon mån skulle komma i åtnjutande af undantagsbestämmelser vis-a-vis värnpliktens fullgörande, har man naturligtvis först och främst tänkt därpå, att det icke är länge sedan sjömän, såsom redan af den andre talaren i ordningen påpekats, i allmänhet intogo en helt annan ställning än öfriga svenske medborgare just med afseende å dessa värnpliktsförhållanden. Då denna deras särställning år 1901 upphäfdes, förbisåg man kanhända, åtminstone i någon mån, hvad denna ändring komme att betyda just för den ungdom, som redan i ungdomsåren gifvit sig ut, drifven både af äfventyrslust och af begär att skaffa sig tryggadt uppehälle. Vi litet hvar, som sett, huru det går till i våra kustlandskap, veta, att de redan tidigt komma ut kanske först med

Om ändring
af § 16 i
värnplikts-
lagen.
(Forts.)

svenska fartyg, och sedermera, sedan de kommit i utländska hamnar, få de hyra på främmande nationers fartyg; det ena året går efter det andra, den ena anställningen följer efter den andra, och så komma de att uppnå en ålder, åtskilliga år utöfver den bestämda värnpliktsåldern. De kanske tjäna sig upp, blifva styrmän eller kaptener, och det bjuder dem emot att komma hem och likställas med simpla sjömän under den värnpliktstjänstgöring, som af dem måste fullgöras. Detta afhåller dem alldeles gifvet i många fall från att vända tillbaka till det gamla fosterlandet, som dock vid så många tillfällen drager dem med stark makt. Detta är nu ett faktum, som vi på grund af personlig erfarenhet kunna intyga, och vi veta äfven, att funnes möjlighet för dem att på rimligt sätt undgå de obehag, som de se i fullgörandet af värnplikten vid sin ålder, skulle de förvisso också återvända till Sverige och till Sverige medföra den erfarenhet, den arbetskraft och kanske också den förmögenhet, de samlat. I detta sammanhang vill jag också nämna, att det är något annat de tillföra, om de komma åter, och det är verkligen i viss mån försvarskraft. Då man ansett sig icke kunna utsträcka befrielse från värnplikten för åtskilliga kategorier värnpliktige, som bosatt sig i andra länder, har det naturligtvis varit mycket af den anledning, att de, som flyttat ut och till exempel idkat jordbruk i det främmande landet, icke hafva tillräckliga förkunskaper för att, då det verkligen gäller, bidraga till landets försvar. Men dessa sjömän, som varit ute, som blifvit tränade i sjö-tjänst, kunna ovedersägligen vara landet till stor nytta, om krig uppstår; därom är intet tvifvel och åtskilliga sakkunniga hafva bestämdt uttalat, att de skulle vara ovärderliga på många af flottans fartyg, såsom till exempel på trausportfartyg med flera, ja, att det mycket väl kan hända, att de skulle passa äfven på krigsfartygen. Dessa äro nu de fakta, som utskottet haft att stödja sig på.

Hvad man gentemot dessa fakta anført, synes egentligen vara ett teoretiserande öfver, huru lagen skulle verka, om den genomföres enligt motionärernas förslag. Det säges då, att en sådan lag utan allt tvifvel skulle öka mängden af personer, som gifve sig ut från fosterlandet och afhölle sig från att komma tillbaka under den tid, då de vore skyldiga att inställa sig till värnpliktsöfning. Det må nu så vara, att man kan i någon mån hafva rätt däri, men tills vidare är det blott en teori; det är en föreställning, som kan hafva fattliga grunder, men absolut säkert kan man icke säga, att sådana följder komma att inträffa, förrän lagen, såsom den här afsetts, har varit verkande i åtskilliga år. Skulle till äfventyrs det visa sig, att lagen verkar illa, är det alls icke omöjligt att göra om den igen. Men intill dess så visat sig, har lagutskottet ansett sig hafva anledning antaga, att de goda verkningarne af den lag, som afses, skulle komma att öfverväga de dåliga, och ber jag därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om ändring
af § 16 i
värnplikts-
lagen.
(Forts.)*

Herr Afzelius: Endast några ord med anledning därpå att såväl den siste talaren som motionären åberopat till stöd för motionen, att, enligt förhållandena sådana de voro före år 1901, alla på sjömanshus inskrifne sjömän, som gått i utrikes kofferdifart längre tid, fullständigt voro befriade från värnpliktens fullgörande i fredstid. Hvarför voro de det? Jo, naturligtvis därför att man ansåg den tjänstgöring, de på detta sätt hade haft, göra dem särskildt skickade för den tjänstgöring, de under krig skulle få, och att den därför kunde anses fullkomligt motsvara den värnpliktsöfning, de annars hade att genomgå. Detta var ju en mycket klok uppfattning enligt min tanke, och den kunde måhända förtjäna att öfvervägas, om det här vore fråga därom. Där gällde det emellertid *svenska* sjöfarten; på den tiden var det icke så lätt för en sjöman som nu att gå öfver från svenska fartyg till utländska. Men här är fråga om sådana, som tjänt på *utländska* fartyg och endast om sådana; det kan icke hjälpas, att ett alldeles bestämdt företräde skulle genom här föreslagna bestämmelse tillerkännas den utländska handelsflottan i jämförelse med den svenska. Jag kan icke förstå, huru man kunnat förbise, att det vore en direkt premiering för utländsk sjöfart på den svenskas bekostnad. Däremot finner jag en sådan bestämmelse värd att öfvervägas, som, enligt hvad chefen för landt-försvarsdepartementet upplyste, förekommer i Tyskland och som, tillämpad på svenska förhållanden, skulle innebära, att för sjömän, som gjort viss tjänst i svensk sjöfart, värnplikten skulle kunna jämkas eller inskränkas. Men på en sådan bestämmelse som den här föreslagna kan jag icke reflektera. Jag upprepar hvad jag i fjol sade, då skrifvelsen i detta ämne kom till, att det är visserligen mycket bra, att man ställer det så, att man kan få svenska medborgare tillbaka, men jag tror det är ännu mycket klokare att ställa det så, att man icke först går miste om dem.

Herr Rudebeck: Jag begärde ordet med anledning af den näst siste ärade talarens yttrande. Han sade, att det helt och hållet vore ett teoretiserande, på hvilket de byggt, som försvarat reservationen, till hvilken jag anslutit mig, hvaremot han byggde sitt resonemang på fakta. Jag kan dock icke i detta hans resonemang finna ett enda faktum. Han yttrade, att hos de värnpliktige *enligt hans uppfattning* gjorde sig gällande stark hemlängtan till fäderneslandet, och att de önskade återkomma hit för att inträda i fäderneslandets tjänst. Jag kan icke förstå, att detta är ett »faktum», på hvilket man kan bygga. Likaså hade han den meningen, att den föreslagna åtgärden skulle vara till gagn för sjöfarten, såväl för handelsmarinen som för vår krigsflotta. Jag har en motsatt mening. Jag är öfvertygad om att, hvad handelsmarinen beträffar, just de fördelar, man förmenar sig skola vinna, äfventyras genom ett förslag sådant som detta, och ehuru jag tror, att det finnes fosterlandskärlek hos den svenska ungdomen, får man dock icke förbise det

Om ändring
af § 16 i
värnplikts-
lagen.
(Forts.)

förhållande, att tyvärr mycket ofta inträffar, att ungdomen lämnar fosterlandet just för att undgå värnplikten; och att den utväg därtill, som man kan säga här anvisas, kommer att tagas i beaktande, det är min fulla öfvertygelse. Vårt försvar äfventyras genom bifall till motionen. Jag får därför yrka bifall till reservationen.

Herr Wrangel: Herr talman! Jag har begärt ordet egentligen endast för att förklara några siffror, som jag fruktar blifvit missförstådda. I motionen uppgifves antalet från värnpliktstjänstgöringen i flottan uteblifna till 76,6^o/_o af hela antalet inställelseskyldige, men denna uppgift afser alla i rullorna kvarstående årsklasser. Af den tjänstgöringskyldiga årskontingenten har under de senaste åren antalet uteblifna varit omkring 20°/_o.

Medan jag har ordet, skall jag bedja få framhålla, att jag för min del icke på något sätt skulle vilja förorda ett förslag, som kan medföra fara för försvaret. Jag har emellertid icke kunnat förstå, att sådana undantagsbestämmelser, som här sättas i fråga för sjöfolk, äro så olika de undantagsbestämmelser, som skulle blifva gällande för emigranter. Om dessa af mig föreslagna bestämmelser skola anses medföra premiering af sådant sjöfolk, som uteblir från tjänstgöring, måste man också anse de andra såsom en premiering för utvandringen. Det är af detta skäl, jag anser sjöfolket borde likställas med emigranterna, och emedan undantagsbestämmelsen, såsom jag föreställer mig, icke alls skulle visa sig medföra några menliga följder.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande nu föredragna utlåtande yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Trygger*, att kammaren skulle bifalla Kungl. Maj:ts proposition i ämnet och afslå de i anledning däraf väckta motionerna.

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till herr *Tryggers* yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning af lagutskottets den 8 och 11 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 63, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om konsularjurisdiktion, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

På framställning af herr talmannen beslöt kammaren att till ett annat sammanträde uppskjuta handläggningen af återstående ärenden på föredragningslistan;

hvarjämte, likaledes på hemställan af herr talmannen, kammaren medgaf, att de anslag, som utfärdats till det nu pågående sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 121, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af en kanslibyggnad vid Norrlands dragonregementes kasernetablissemang i Umeå;

n:o 122, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående påbyggnad af fälttelegrafkårens kasern å Marieberg;

n:o 123, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ombyggnad och utvidgning af Västernorrlands regementes skjutbana vid Sollefteå;

n:o 124, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af nytt ridhus vid krigsskolan å Karlberg;

n:o 125, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående täckande af en å anslaget till lega af hästar för kavalleriets, artilleriets, ingenjörtruppernas och trängens exercis år 1907 uppkommen brist;

n:o 126, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af allmänna besparingar å riksstatens femte hufvudtitel till anskaffning af sjukvårdsutredning för Karlskrona fästning med mera;

n:o 127, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af besparingar å vissa extra ordinarie anslag till anskaffning af krigsfartygsmateriel;

n:o 134, i anledning af väckt motion om restitution till hotellaktiebolaget Continental i Ystad af erlagd brännvinsförsäljningsafgift;

n:o 135, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Malmö stad för vissa delar af den till Malmö hospital anslagna, men till statsverket indragna tionde från jordar inom stadens område;

n:o 136, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af tomtplats för bostad åt maskinisten vid vattenledningsverket i Trollhättan;

n:o 137, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ^{1/3584} mantal n:o 16 Örsjö i Malmöhus län;

n:o 138, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en lägenhet från förra militiebostället Bodarp n:o 1 i Kristianstads län;

n:o 139, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en lägenhet från förra militiebostället Bua n:o 1 och Hultaberg eller Hult n:o 2 i Älfsborgs län;

n:o 140, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en lägenhet från förra militiebostället Örminge n:o 2 Hofslagargård i Östergötlands län;

n:o 141, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en lägenhet från förra militiebostället Utteråker n:o 1 i Göteborgs och Bohus län;

n:o 142, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett område från förra häradsskrifvarbostället Viarp n:o 4 i Malmöhus län;

n:o 143, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa områden från det till kronopark inköpta hemmanet n:o 25 a i Hede kyrkby i Jämtlands län;

n:o 144, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en lägenhet från förra militiebostället Vådbjörntorp n:o 1 i Skaraborgs län;

n:o 145, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af hemmanet Grönetomt n:o 1 i Skaraborgs län;

n:o 146, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för styckjunkaren Samuel Hedborg med flera från ådömd ersättningskyldighet;

n:o 147, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af fordringsbelopp hos sterbhusdelägarne efter före detta fanjunkaren J. W. Toll;

n:o 148, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upphörande af ett staden Karlstad beviljad privilegium i fråga om skyldigheten att bygga och underhålla bro öfver Klarälfvens östra älfgren vid nämnda stad;

n:o 149, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande till vetenskapsakademien af ett till lägenheten lilla Frescati å Kungl. Djurgården hörande område; samt

n:o 150, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Landskrona stad af två kronan tillhöriga områden.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 153, i anledning af väckta motioner om begränsning af rösträtten å vägstämma;

n:o 154, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot handels idkande å söckendag utöfver viss tid; och

n:o 155, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående folkskoleväsendet i vissa städer, lag om ändrad lydelse af 1 § i kungl. förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 och lag om ändrad lydelse af 2 och 28 §§ i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn den 13 juni 1902.

Anmäldes och bordlades

bevillningsutskottets memorial n:o 31, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets memorial n:o 27, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets betänkande n:o 21, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrifning m. m. äfvensom en i ämnet väckt motion; äfvensom

lagutskottets utlåtande n:o 72, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 33, 35 och 37 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående in-teckning i fast egendom, till lag om ändrad lydelse af 79 och 104 §§ utsökningslagen, till lag om särskild värdering af afsöndrad lägenhet samt till lag om ändrad lydelse af 1 § andra stycket och 2 § andra stycket i lagen den 18 oktober 1907 angående ryttare-, soldat- och båtsmanstorps befriande i vissa fall från ansvar för in-teckningar i stamhemmanet, dels ock tre i samband därmed stående motioner.

Herr Trygger erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag hemställer, att på föredragningslistan för nästkommande plenum måtte efter de i dag första gången bordlagda ärendena uppföras främst statsutskottets utlåtanden n:is 192—201, samt därefter andra särskilda utskottets memorial n:o 5, tillfälliga utskottets utlåtanden n:is 20, 18 och 19, lagutskottets utlåtanden n:is 69 och 70 samt öfriga ärenden i den ordning, de förekomma på dagens föredragningslista.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Justerades sexton protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 4,31 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
